

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

ARALIK 1967

SAYI 42

CİLT : 7

250 KURUŞ

**YAVRUNUZUN İLERİYE GÜVENLE
BAKABİLMESİ**

**şimdiden yapacağınız tasarruflarla
mümkündür**

AKBANK

REKLÂM TARİFESİ

Arka Kapak	750 Lira
Ön İç Kapak	500 Lira
Arka İç Kapak	500 Lira
İç Sahifeler	400 Lira

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrî sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İçtimai ve Siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz.
K. ATATÜRK

C İ L T : VII

S A Y I : 42

A R A L I K 1 9 6 7

Flatı : 2.5 TL.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

YAZI HEYETİ :

İstanbul

Fazlı AYVERDİ

Nihat BATUR

Solmaz BURAL

Faruk ÇEHRELİ

Alpay ERDOĞAN

Zeki ERGİNSU

Şemsettin GÜLER

Atalay ŞAHİNOĞLU

Gül TURGUT

Rıdvan YÜKSELEN

Ankara

İmren AYKUT

Oktay EMED

Hamdi MEHTER

Fahrettin TUNÇÖZ

Meliha TURKAN

İ Ç İ N D E K İ L E R

2. Derginin Sesi ***
3. Ekonomik Durum Nihat BATUR
6. Ayın Ekonomik Olayları Faruk ÇEHRELİ
13. Devalüasyon Erdoğan AYDINER
16. İstanbul Balık Ekonomisi Orhan ERDENEN
19. 931 Sayılı Yeni İş Kanunu ve
Getirdiği Yeni Hükümler Cengiz COŞKUN
21. Gerçek Atatürkçülük Orhan BULDAÇ
24. Millî Produktivite Merkezinin
Kuruluşu ve Faaliyeti Faruk ÇEHRELİ
28. Yüksek Öğrenim İçinde İktisat
Fakültesinin Yeri Hamdi MEHTER
32. Kamu Düzeninde Çalışanların Toplu
Sözleşmeden Faydalanmaları .. Hikmet GÜRKAYNAK
36. İhracatın Murakabesi Reha BAVBEK

Derginin Sesi !...

Sevgili ve Değerli Okuyucularımız,

Geçtiğimiz ay patlak veren Kıbrıs olayları ve buhranı Türkiyeyi harbin eşiğine kadar götürdü. O anda Büyük Atanın «Silâhımız, İktisadiyatımızdaki kuvvet ve muvaffakiyetimiz olacaktır.» sözünün ne kadar yerinde ve haklı olarak kullanıldığını bir kere daha gördük. Yaşadığımız heyecanlı günlerde henüz kendine yeter bir ekonomiye sahip olamamanın üzüntüsü içinde çırpındık. Gerek Cemiyet ve gerekse onun yayın organı İktisat Dergisi olarak bu durumun nedenlerini araştır - mak üzere bir yıldır gayret sarfetmekteydik. Son hadiseler devamıza daha inançlı ve azimle eğilmemiz gerektiğini göstermiş oldu.

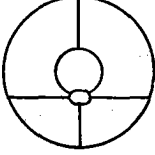
Artık, Güzel Yurdumuzun iktisadi tarihini, İktisadi Coğrafyasını, turizm imkânlarını yer altı ve yer üstü zenginliklerini, su ürünlerini, bölgesel ve milli kalkınma şartlarını, fertlerinin psikolojik davranış - larını vilâyet vilâyet ele almak zamanı gelmiştir. Bunun gerçekleş - mesi için iktisatçılarımızın seferber olması şarttır. Bu davayı ortaya atmadan önce cemiyet olarak iktisatçılarımızın ne gibi görevlerde bulunduğunu bir anketle tesbit etmek istemiştik. Ancak, ankete ve - rilen cevaplar % 5 civarında kaldığı için bir netice çıkarılamamıştı. Bugün ileri ekonomilerde bu dava halledildiği gibi ekonomistlerden azami randıman da sağlanmaktadır.

Ankette neticelendiremediğimiz bu teşebbüsümüzü, cemiyet ve dergi olarak kendi imkânlarımızla «İktisatçılarımızın Türk ekonomi - sindeki yeri» başlığı altında tetkiklerinizle kısa zamanda sunacağız.

Diğer büyük davamızda sizlerin herzamanki ilgi ve yardımlarınızı bekliyoruz. Biz teşebbüslerimizin müsbet karşılandığını gördükçe ça - lışmalarımızı daha fazla arttırıyor gayeye biran evvel varmak istiyo - ruz. Nitekim, çalışma ve araştırmalarımızda büyük yardımları olaca - ğına inandığımız; Türkiye Ticaret Odaları, Sınai Odaları ve Ticaret Borsaları Birliğinin patronajı altında düzenlenen bölgesel ticari ve sınai toplantılara katılma talebimizin ilgililerce müsbet karşılanması bize ayrı bir kuvvet verdi. Bu toplantılardan sınıfımızın kalkınması konulu olamına davet edilmiş bulunuyoruz. Bize bu imkânı büyük an - layış göstererek sağlayan, başta Sayın Odalar Birliği Başkanlığına ve İdarecilerine teşekkürü bir borç biliriz.

Sevgi ve Saygılarımızla
İktisat Dergisi

Ekonomik Durum

20 nci Kota İthalat programı ve Yeni ithalat rejimi

Nihat BATUR

«Anlaşmalı memleketlerle aramızdaki münasebetlerin yeniden tanzim edilmesi, ekonomimize zarar veren tutumlarının ıslahı için ve ticarî münasebetlerimizi düzenleyici tedbirleri süratle alınabilmesi bakımından, anlaşmalı memleketlerden yapılacak ithalatın ayrı bir yönetmelikle tayin ve tanzimi şarttır.»

20 nci kota ile ilgili özel sektör görüşünü müteakip Ticaret Bakanlığı'nda teknik komite çalışmalarında ikmâl edilmiş ve hazırlanan tasarı küçük komitede nihai bir süzgeçten geçtikten sonra Ocak 1968'in ilk haftasında yürürlüğe girecektir.

A ncak, 20 nci kotasında bundan önce tatbik edilen kotalara nazaran büyük bir üstünlük getireceğini sanmak hayal olur. Bilhassa özel sektörün tekliflerini dile getirmek maksadıyla, ilk hamle olarak ele alınan ve meri kotaların ana çatısını teşkil eden ön toplanılarda yapılan dileklerde büyük bir değişiklik görülmemiştir. Bir tarafta özel sektörün hamle getirecek teklifleri diğer tarafta döviz fiktanı, birbirini çıkarmaya götüren problemler olarak ortaya

çıkılmaktadır. Bu şartlar altında cereyan eden müzakereler ve çalışmalar sonunda, yıllardır arzu edilip hallolunamayan bilhassa sanayicilerimizin büyük dertlerinin, bütün iyi niyetlere rağmen tekrar askıda kalacağından şüphe edilmemelidir.

B u çalışmalar sırasında, 20 nci kota ile birlikte ele alınan İthalat Rejiminin Plan esas ve hedeflerine uygun olarak altı aylık devreler yerine, yıllık olarak hazırlanması ön görülmüştür. Keza, rejimin devamı olan ithal kotalarının da yıllık olarak tesbitinde gerek sanayici gerekse ithalatçıların yıllık iş programlarını buna göre tanzim etme imkânına kavuşabilecekleri ileri sürülmüş ve dolayısıyla piyasanın o nisbette rahat bir çalışma devresine girebileceği

üzerinde durulmuştur. Planın ön gördüğü yatırımların gerçekleşmesi için ise yatırım kotalarına ve bu kotalardan yapılacak ithalatı uzun zamandır talep edilen kredili ithalata da yer verilmesi öne sürülen tekliflerin arasında sıralanmıştır.

Ancak, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, bütün mesele döviz kaynaklarına ve tahsis imkânlarımıza dayanmaktadır. Döviz imkânları geniş bir memlekette bu tekliflere rahatça yer verilebileceği gibi kota sisteminin dar, kısıtlayıcı bünyesinin devamına da lüzum yoktur. Yeni kota ile birlikte, Ticaret Bakanlığı tarafından rejim ve listelerle ilgili olarak sık sık yayınlanan sirkülere de yer verilmemesi üzerinde de durulmuştur. Daha önce tesbit ve ilân edilen esaslara göre gerekli hazırlığını yapan sanayici ve tüccarların, bu çok sayıda yayınlanan sirkülerler ile çıkmaza girdikleri bir vakıadır. Bu itibarla, istikrarı bozan ve tatbikatı güçleştiren sirkülerlerin yerine açıklayıcı, ek kontenjanlara yer vermeyen sirkülerin yayınlanması, piyasanın istenen rahatlığa kavuşması bakımından şarttır. Diğer taraftan, anlaşmalı memleketlerle aramızdaki münasebetlerin yeniden tanzim edilmesi, ekonomimize zarar veren tutumlarının ıslahı için; ve ticari münasebetlerimizi düzenleyici tedbirlerin süratle alınabilmesi bakımından, anlaşmalı memleketlerden yapılacak ithalatın ayrı bir yönetmelikle tayin ve tanzimi hususunda karara varılmıştır. Liberasyon listelerinden yapılan ithalatta, uygulanmakta olan yüksek teminat nisbetleri, görüşmeler sırasında tekrar bir problem olarak ortaya atılmıştır. Aşırı talepleri ve spesifikasyonu önlemek gayesiyle yüksek tutulmuş teminat hadlerinin istenilen neticeyi vermediği; bilhassa sanayicilerin kredi fıkdanı içinde boğuldukları bu günlerde ne büyük krizlere sebebiyet verdiği, ekonominin müstakbel endişesi olarak belirtilmiştir. Bu

durumun, biran evvel önümüzdeki kota da özel sektöre normal faaliyet imkânı yaratması bakımından, derhal ele alınması savunulmuştur. Odalar Birliği temsilcilerinin de mutabık oldukları bu hususta döviz imkânları nihai şekilde zorlanarak liberasyona gerçek kelime manasının verilebilmesi için formül aranmıştır. Bu arada, umumi hava teminat hadlerinin hiç değilse % 70 - % 100 - % 125 yerine % 50 - % 70 civarında olması ile birlikte sanayinin can alıcı ana ham maddelerini içine alan % 10 teminat hadi gibi çok cüzi bir teminatı gerektiren 3 ncü liberasyon listesinin hazırlanması teklifi ileri sürülmüştür. Başta, İstanbul Sanayi Odasının desteklediği bu fikre uyularak 3 ncü bir liberasyon listesinin hazırlığı, maddeler seçilerek yapılmıştır. Bu arada yeni kurulmakta olan sanai kollarının ihtiyacı olan, meselâ polister elyaf ve iplik imâl eden fabrikaların bazı ham maddelerinin liberasyonu na gidilmiştir. Buna mukabil yapılan etüd ve çalışmalar neticesi yerli sanai kolları tarafından tamamen veya kısmen karşılanacağı tesbit edilen maddelerin teklife göre tamamen veya kısmen kotadan çıkartılması uygun görülmüştür.

Bu kota devresi çalışmalarında da liberasyon listelerinden yapılacak ithalatta ticari icaplar gözününde tutularak ve saik ve mal mukabili çalışma imkânı araştırılması hususu yeniden ortaya atılmıştır. Günün icaplarına göre bu haklı dileğin de yerine getirilmesine çalışılmıştır. Listelerdeki merci emrine kayıtlarının kaldırılması tekiî ise tahditli kota rejimi prensibine uymamaktadır. Bu itibarla müdafaası çok zayıf bu teklifin eski devrelerde ki gibi bir değişikliğe uğramıyacağını tahmin ediyoruz. Ancak, merci emrindeki sanayici kotalarından özel sektör payının behemaal Odalar Birliğince dağıtımı her bakımdan kuvvetle müdafa edilebilecek, pek çok faydaları bulunan bir husus olduğu inkâr edilemez.

Çalışmalar sırasında gerek libere kalemlerde gerekse tahsisli İthal Malları listesiyle ilgili olarak bir çok arttırma eksiltme, kota dışı bırakma ve yeni kota ihdası teklifleri yapılmıştır. Kalkınan ve süratle gelişen montaj ve imalât sanayinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere ayrılan yatırım kotalarında 10 milyon dolara varan bir artış teklif edilmiştir. Her geçen gün memleketimizde yayılmakta olan televizyon ve kurulması 1968 yılında kati olarak öngörülen bu sahanın ihtiyacı için, montaj sanayi kotaları arasında ye-

ni bir kota ayırımına gidilmiştir.

Temennimiz, gerek hükümet temsilcilerinin gerekse özel sektörün ihtiyacını dile getirecek olan Odalar Birliği temsilcilerinin, evvelki kota tatbikatlarından edinilen tecrübelerle istinaden; memleketin döviz rezervlerini ve para durumunu gözönünde tutarak, müstakbel kalkınmamızın hedeflerine uygun, yeni Dış Ticaret Rejimi kararname ve Yönetmeliklerinde mümkün mertebe istikrarı sağlıyan ve çalışma rahatlığı yaratan tedbirler almalarıdır.

Ayın Ekonomik Olayları

İngiltere'de Devalüasyon Devalüasyonun Sebepleri Dünya ve Türkiye'deki Akisleri

Faruk ÇEHRELİ

Geçtiğimiz ayın en önemli olayı hiç şüphesiz İngiltere'de yapılan devalüasyondur. Birinci cihan harbinden sonra İngiltere üçüncü defa parasını devalüe etmiş bulunmaktadır. İlk devalüasyon 1931 senesinde; ikinci devalüasyon 1949 senesinde, bir sterlinin dört dolar olan kıymeti 2, 80 dolara düşürülerek; üçüncü devalüasyon 18 Kasım 1967 cumartesi yapılarak, İngiliz lirasının dış değeri bir İngiliz lirası 2.80 dolar yaparken bu değer bir İngiliz lirası 2,40 dolara düşürülerek yapılmış bulunmaktadır.

T. C. Merkez Bankası Müdürlüğü İngiliz lirasında yapılan bu değişikliği nazara alarak; sterlinin Amerika doları ile yeni muadeletini ve bu muadelete göre Merkez Bankası'na tesbit edilen kuru açıklamıştır.

Bu açıklamada : Bir İngiliz lirasının 21.60 Türk Lirasına ve bir Amerikan Dolarının 0.416667 İngiliz lirasına eşit olduğu bildirilmektedir. Aynı açıklamada Merkez Bankası'nın Bir Sterlinin efektif olarak alış kurunun 21.60 TL. satış kurunun 22. 14 TL. ve döviz olarak alış kurunun 21. 60 TL., satış kurunun ise 21.7920 TL. şeklinde değiştirildiği belirtilmiştir. Aynı bildiride bir Sterlinin asgari alış haddinin 20. 95 TL., esas fiyatının 21.60 TL. azami satış haddinin 22. 24 TL. olduğu ifade edilmektedir.

Sterlinin değerinin düşürülmesinden sonra on bir ülkenin aynı yolda hareket ederek paralarını azami yüzde 14.3 oranında düşürdüklerini görmekteyiz. Parasını düşüren ülkelerden yedisi İrlanda, Guyana, Bermuda, Malta, İsrail, Malaysia,

Malawi aynı oranda: İspanya, Honkong, Napal, Danimarka çeşitli oranlarda paralarını düşürmüşlerdir.

Norveç, Kenya, Güney Afrika, Yeni Zelanda, Pakistan ve Seylan nında paralarının dış geçerini düşürmek için tereddütte olduklarını görmekteyiz.

1949 devalüasyonundan sonra paralarının dış değerini düşüren ülkelerin sayısının 22 olduğu hatırlardadır. Dünya'nın en önemli başkentlerinden İngiliz lirasının düşürülmesi karşısında gelen haberler devalüasyonun paralarına her hangi bir zarar vermediği hususundadır. Başta Ortak Pazar Ülkeleri olmak üzere, Doğu plokü ülkeler, İsveç, Avusturya, İsviçre, Yunanistan, Endonezya Japonya, Lübnan, Finlandiya, dolara bağlı ülkeler; Başta Hindistan Kanada, Avusturalya, Redoza paralarında bir değişiklik yapmayacaklarını kesinlikle ifade etmişlerdir.

İngiltere'de Yapılan Bu Devalüasyonun Köklerini Araştırırken

1949 senesinde yapılan ikinci devalüasyona hatta 1945 senesinde yürürlüğe giren parafonu sözleşmesine kadar inmek gerekir.

1944 senesinde 44 ülkenin BRETTON WOODS ta toplanarak almış oldukları kararların iki büyük ve önemli neticesi olmuştur. Bunlardan biri Milletler arası para fonu diğeri de Dünya bankasıdır.

Para fonu sözleşmesine göre bütün üye ülkeler kendi milli paralarının değerini üç birime göre ayarlamak mecburiyetindedirler. Bu birimler altın, Amerikan Doları ve İngiliz lirasıdır. Doların o günkü değeri altınla hesaplanıyor; bir Sterlinin değeri de 2.80 dolar olarak bir doların değeri gene 0.357143 Sterlin olarak tesbit edilmişti. Bu esastan hareket edilerek her ülkenin parasının kaç dolar veya kaç Sterlin ettiğini tesbit ve ilan et-

mesi ve parasının karşılığı olan rezervelerden yüzde onunu para fonuna yatırması gerekiyordu. Bir ülke emisyonca bulunan paralarının rezervelerinde bir ek silme vuku bulduğu yani parasının gerçek değeri düştüğü takdirde ve bu düşüklüğü gidererek parasının hakiki değerini tesbit etmek istiyorsa, bu düşüş yüzde on aştığı takdirde, para fonundan mücadele istemek mecburiyetinde idi. Milletler arası ticaretin koordinasyonu için para fonu sözleşmesinde bu izin ön görülmüştü. Milletler arası ticaret için en büyük teminat bu şekil de sağlanıyordu.

1945'den sonra bu kaideye uyularak pek çok devalüasyonlar görüldü. Fakat İ. M. F. bahis konusu olan birimler yani altın dolar ve sterlin genel birim olarak varlıklarını muhafaza ettiler. Son devalüasyondan en çok müteessir olan memleketler M. İ. F. gereğince rezervelerini sterlin olarak muhafaza eden memleketler olmuştur. İngilterenin milletler arası ticarete oynadığı rolün azalmasına paralel olarak sterlin bloku memleketlerinde sayının eksildiğini görmekteyiz. 1949 senesinde vaki devalüasyonda başta Fransa olmak üzere 22 devletin bu devalüasyonu takib ederek paralarını devalüe etmelerine rağmen bunların sayısında bugün büyük bir düşme olmuş ve parasını devalüe eden memleketlerin ekserisinin İngiliz dominyonları olduğu nazarı dikkati çekmiştir. İkinci cihan harbin den kısa bir süre sonra avrupa memleketleri kalkınmalarını yaparak paralarını M. İ. F. nin birimlerinden olan dolar ve sterlinden daha kuvvetli hale getirdiler. İngiltere ise savaş sonrasında gelişen bu memleketlerin kalkınmasına ayak uyduramadı. Sanayiini modernize ederek milletler arası ticarette bir varlık olarak meydana çıkmadı. 1951 yılında beliren buhran ancak kore savaşının yardımı ile, 1956 yılında Süveyş buhranından sonra meydana gelen sarsıntı alınan isabetli

mali tedbirlerle çok müşkülâtla atlatılmıştı. Dış ticaretin durmadan açık verdiğini, reeskont haddelerinin yükseltildiğini bazı ücretlerin **dondurulmaya** çalışıldığını görmekteyiz. Muhafazakar liderlerden EdWard Helt'in dediği gibi «devalüasyon deflasyon ve borç gibi üç unsurun bir arada bulunmasından doğan felaket sosyalistlerin üç yıldan beri yürüttükleri siyasetin sonudur.» deyimin ifade ettiği şekilde İngiltere deflasyon, borçlanma ve nihayet devalüasyonla parasını sıhhatli bir hale getirmeye çalışmakta idi.

İngiliz Dış Ticaretine Bir Bakış Atfedersek; Hakikaten Açıkların Durmadan Arttığı Görülmektedir.

1963 yılında 4.287 milyon sterlini bulan İngiliz ihracat gelirleri 1964 de 4.471 milyona 1965 de 4.784 milyona ne nihayet 1966 da 5.110 milyon sterli'ne yükselmiştir. Fakat ihracatta meydana gelen bu artıma ithalatta meydana gelen yükselmeye ayak uyduramamış bunun neticesi İngiliz lirasının rezervlerinde büyük düşme olmuştur. 1965 yılında bu ihtiyatlar 246 milyon sterline 1966 ise sadece 34 milyon sterline indiğini görmekteyiz. Son verilen bilgilere göre içinde bulunduğumuz yıl hem ithalat hemde ihracat büyük bir **ıskalık** göstermiş rezervler ise hiç mesabesine inmiştir.

İngilterenin ortak pazara girme istekleri; İngiliz parasının hakiki değeri ile ifade edilmediği ve İngilterenin sıhhatli bir dış ticarete kavuşmadan bu isteğinin yerine getirilemeyeceği A. E. T. topluluğu tarafından belirtilmekte idi. Bu fikir ortak pazarda 1964 yılından beri mevcuttu ve İngiliz parasının ta o zaman yüzde on - yüzde on beş arasında devalüe edilmesi öngörülmekte idi.

Şimdiye kadar İngiltereye sterlinin kurtulması için yardımları olan Amerika

da doları kurtarmak için büyük bir mücadele içine girmişti. Reskont faizleri artırılıyor, sunni tedbirlerle işsiz sayısının yükselmemesine gayret ediliyordu. Amerika eşğinde olduğu emflasyondan kurtulmak için büyük bir cabaya girmişti. Diğer taraftan Fransa bizim işimiz gücümüz dolar ve sterlinin değerini desteklemekmi olacak? artık bu eski birimleri bırakıp altın birimime dönelim» diye cabalar sarfediyordu.

tartışmalar 1960 yılında başlamıştı. O

İngilterede devalüasyon konusunda tarih de İngilterenin ödeme dengesi açığı 400 milyon sterlin bulmuştu. İç talebi kısmak için alınan tedbirlere rağmen ödeme dengesi açığının bu seviyeyi bulması, İngiliz yöneticilerden bazılarının i'tiraf ettikleri gibi temelde bir bozukluk olduğunun kabul edilmesini gerektiriyordu. Bu bakımdan sadece iç talebin kısılması yetmeyecek bir taraftan da ithalatın daha pahalıya ve ihracatın daha kârlı hale getirilmesi lazımdı. Buna karşı görüş olarak beliren; İngilterede kullanılmayan iş gücü kapasitesinin kullanmak suretiyle içinde bulundukları buhrandan kurtulmak fikrinin netice veremeyeceği son zamanlarda tamamen anlaşılmıştı.

İşçi Partisi Yöneticilerinin Vermiş olduğu Devalüasyon Kararının Müspet Neticeler Doğurabilmesi İçin Gerekli Tedbirlerin Alınması Gerekliyordu. Bu Meyanda Aşağıda Saydığım Tedbirlerin Alındığını Görmekteyiz.

1 — Banka faiz haddi yüzde sekize yükseltilmiştir.

2 — Millileştirilmiş sanayi dallarındaki masraflar ile savunma masrafları kısılacaktır.

3 — Kurumlar vergisi arttırılacaktır.

4 — Ücretlerin yükselmesine mani olunacaktır.

5 — Hazinesin kısa vadeli döviz ve altın ihtiyatlarının karşılanması gerekecektir. Bunun için 1,4 milyar dolarlık para fonundan bir kredi alınacaktır.

İngiliz Devalüasyonunun Sonuçları :

Sterlinin devalüe edilmesi üzerine aşağıdaki sonuçların meydana çıkacağı düşünülebilir.

1 — Sterlin hakiki değerini bulduğu için ihracat artacaktır.

2 — İthal mallarının fiyatları artacağı için ithalatta bir azalma olacaktır.

4 — İhracatın artması ithalatın azalması neticesi İngilterede altın ve döviz rezervleri yükselecektir. Tediye bilançosunda yakın zamanda bir düzelme beklenebilir.

5 — İthal fiyatlarının artması petrol ve gıda maddeleri gibi ithal mallarının fiyatlarında yükselteceği için hayat pahalılığı artacaktır. Bunun iç tüketimin azalması yolunda tesir edebilmesi için ücretlerin sabit tutulmasına gayret edilecektir.

6 — Alınan kararların ihraç mallarının fiyatlarını artırma yolunda tesir icra etmemesi için ücretlerin sabit tutulmasına gayret edilecektir.

7 — Kredi pahalılaştığı için iç satışların azalacağı muhakkaktır. Buda piyasanın durmasını imtaç edecektir.

8 — Sterlin bölgesine bağlı bir çok memleketler devalüasyonu izliyecektir.

9 — İngilterenin ortak pazara girme gayretlerinin semere vermesi imkân dahiline girecektir.

10 — Hür dünyanın sağlam paraları dolar, mark, Fransız Frangı, İsvicre Frangı gibi paralar kıymet kazanacaktır. Fakat bu paraların bugünkü kıymetlerini muhafazası çok güçleşecektir.

Devalüasyonun Memleketimiz Üzerindeki Tesirleri :

1 — İlk olarak İngiltereye ihraç ettiğimiz malların fiyatlarında bir düşme olması beklenmektedir. Tiftik, fındık, üzüm, pamuk, incir, kûspe fiyatlarında düşme olması muhtemeldir.

2 — Türkiye'nin İngiltereye olan borçları devalüasyon nispetinde azalmıştır. Bu konuda önemli noktalardan biride uzun zamandanberi transer bekleyen Türkiye'deki firmaların Merkez Bankasındaki paralarının hangi kur üzerinden taransfer edileceği ve yeni kur üzerinden taransfer edilmesi beklendiğine göre aradaki farkın Türkiye'deki firmalara ödenip ödenmeyeceği hususudur.

3 — İngiltereden yapılacak ithalatta bir artma olması beklenebilir. Dünya fiyatları muvacehesinde devalüasyondan sonra İngiliz fiyatlarında bir ucuzlama olacaktır.

4 — Sterlinin devalüe edilmesinden evvel yapılan satışların durumu nazaket kazanmış bulunmaktadır. İhracatçılar devalüe edilmiş İngiliz lirası karşılığı olarak ellerine daha az Türk lirası geçeceği gerekcesi ile fors major un varlığını ileri sürerek ihracattan vaz geçmeye çalışacaklardır.

5 — İngiliz lirasınının 25, 20 TL. olan değerinin 21, 60 TL. düşürülmesi neticesi 33 TL. civarında serbest piyasada muamele gören sterlin bu kere 25, 00 TL. düşmüş bulunmaktadır.

1 — Devlet Plânlama Dairesi 1968 Yılında Gelir Vergisi Sisteminde Yapılmasını Ön Gördüğü Değişiklikler İçin Bir Rapor Hazırladı :

Devlet plânlama dairesinin yüksek planlama kuruluna sevk ettiği sekiz maddelik raporda ayrıca dört maddelik teşvik tedbirleride yer almaktadır.

Bu konuda aldığımız bilgiler şöyledir:

Gereken Tedbirler :

«1 — Gayrimenkullerin, gayrimenkul olarak tescil edilen hakların, gemi ve gemi paylarının satılması, trampa veya istimlak edilmesi halinde elde edilen kazançların vergilendirilmesinde 4 yıllık süre kaydının ve 10 bin liralık istisnanın kaldırılması,

2 — Miras, hibe, piyango gibi yollarla iktisap edilmiş gayrimenkul ve hakların satışında elde olunan kazançların vergilendirilmesi,

3 — Gayrimenkul sermaye iradı sahiplerinin küçük çiftçi muallığından istifade ettirilmemesi,

4 — Gerçek kazanç veya iradı dolayısıyla yıllık gelir vergisi beyannamesi vermek mecburiyetinde olan mükelleflerin ticarî kazançlarının götürü usulüne yerine gerçek usulde vergilendirilmesi,

5 — Küçük sanat ve ticaret erbabının vergilendirilmesinde bugünkü 5 kademelî barem esasına dayanan götürü usulün terkedilerek şahsî götürülüşe geçilmesi,

6 — Aile mükellefiyeti esasında tanıyan istisnaların kaldırılması .

7 — Yüksek ücret gelirlerinin yıllık beyan usulüne göre vergilendirilmesi,

8 — Bina ve arazi vergilerinin gelir vergisinden mahcubu usulüne son verilmesi,

Teşvik Tedbirleri :

«1 — Halka açık Anonim şirketlerin diğer kurumlara kıyasla daha küçük oranda Kurumlar Vergisi ödemeleri için gerekli değişiklikler yapılacaktır.

2 — Gemi inşa ve tamir işyerleri ile yurt içinde inşa ettirilen gemilerin Amortisman nisbetleri yükseltilecektir.

3 — Türkiye ile Yabancı Limanlar arasında veya münhasıran yabancı limanlar arasında döviz karşılığı yapılan taşıma hizmetlerinden elde edilen kazançların gelir ve Kurumlar vergisinden istisnası sağlanacaktır.

4 — İktisaden geri kalmış bölgelerimize yapılacak yatırımlardan elde olunan gelirler, beş yıl süre ile gelir ve kurumlar vergisinden muaf tutulacaktır.»

2 — Ticaret Bakanı Ahmed Türköl İthalat ve İhracatta Plândaki Hedeflere Varamadığımızı Belirterek İlk Dokuz Aylık Rakamların Rekor Seviyede Olduğunu Söyledi :

Ticaret Bakanı Ahmet Türköl, verdiği demecinde «İhracatımız bir sene evveline nazaran yüzde 14,5 nisbetinde bir artışla 313,7 milyon dolar ile rekor seviyeye ulaşmıştır» demiştir. Türköl bu arada dış ticaretimizin seyri konusunda da bilgi vermiş özetle şunları söylemiştir: İhracat «1967 yılının ilk 9 aylık global rakamlarına göre ihracatımız bir sene evveline nazaran yüzde 14,5 nisbetinde veya 10,4 milyon dolar artışla 313,7 milyon dolar gibi yeni bir rekor seviyeye ulaşmıştır.

İhracatımızdaki bu gidiş yıl sonunda 510 milyon dolarlık plân hedefine ulaşabileceğini ve hattâ bu hedefin bir miktar aşılabilceğini göstermektedir.

İlk 8 aylık rakamlara nazaran ihracatımızdaki bu artışta fındık, Zeytinyağı,

şeker, pamuk, canlı hayvanları, portakal ve mandalina gibi maddeler başlıca rolü oynamıştır.

İthalât : Liberasyon ve tahsisli ithâl malları listeleri ile ikili anlaşmalar çerçevesindeki ithalâtı kapsamakta olan program ithalâtımız ise, 1967 nin ilk 8 aylık rakamlarına nazaran 410.5 milyon dolara ulaşmıştır. Bu seviye bir sene evvelkine kıyasla yüzde 5 nisbetinde 18 milyon dolarlık bir artış ifade etmektedir.

Program ithalâtımızdaki bu gidiş 670 milyon dolarlık 1967 yılı plân hedefine erişilebileceğini göstermektedir. Bu vesile ile program ithalâtımızın 1964 den bu yana yıldan yıla devamlı bir artış seyri içinde geliştiğini ilâve etmek isterim.

3 — Amerika Temsilciler Meclisi Uluslar Arası Maliye Komisyonu Başkanı Herry Reuss Altının Para Birimi Olma Niteliğini Kaybedeceğini İddia Ediyor :

Herry Reuss gazetecilere yaptığı bir açıklama

«Altın, Uluslararası Para Esası olma niteliğini kaybetme yolundadır ve bir intikâl devresini tamamladığında altının değeri ons'u 6 dolara kadar düşecektir» demiştir. Bilindiği gibi halen Amerika altınının ons'unu 35 dolara alıp satmaktadır.

Reuss Amerikan hazinesinin halen kâğıt parayı garanti eden altın rezervlerinin yüz de 25 ini ortadan kaldırma yı istememektedir. Ancak bu günkü temevvüç ortadan kalktığı takdirde bu tedbire başvurulacaktır.

Reuss sözlerine şöyle devam etmiştir:

«Amerika Birleşik Devletleri, hiç şüphesiz, 12.9 milyar dolarlık altın rezervleri tükeninceye kadar yabancı hazinelere ve merkez bankalarına dolar karşılığı altın

satmağa devam edecektir. Amerikanın e- lindeki son altın külçesi de tasfiye edildikten sonra Amerikalı vergi mükellefi rahat bir nefes alacaktır ve ancak o zaman biz altın gibi hiçbir fayda sağlamayan bir maddenin fiyatını belli bir seviyede tutabilmek amacıyla ulusal kaynaklarımızı istismar etmekten kurtulacağız.»

Reuss sözlerini, doların şimdi her zamankinden daha kuvvetli olduğunu belirterek bitirmiştir. Öte yandan Milletlerarası para fonu genel direktörü Pierre Paul Schweitzer radyo ile yayınlanan bir demecinde doların geleceğine güveni bulunduğunu belirtmiştir. Halen doları tehdit eden bir şey olmadığını, doların bütün piyasalarda sağlam olduğunu ifaden eden Schweitzer, son günlerdeki altın hücumu «saman alevi» olarak nitelemiş, bunun, ellerinde dolar bulunan ve altın sahibi olmak isteyen kimselerin psikolojisi olduğunu belirtmiştir. Altına hucumun paralarının paritesini korumak isteyen malî bakımdan kuvvetli devletlerin azmı sayesinde duracağını söyleyen Milletler arası para fonu genel direktörünün işaret ettiğine göre, Amerika Milletler arası taahhütlerine oranla halen çok önemli altın stokuna sahiptir ve bu stokların tutarı bütün altına tahvil isteklerini karşılayacak önemdedir.

4 — AET de Türkiye Lehine Gelişmeler :

Türkiye - AET Ortaklık Anlaşması Komitesi, Türkiye'nin yeni ihracat kolaylıkları sağlanması konusunda vâki taleplerini incelemek üzere geçen hafta iki toplantı yapmıştır. Her iki tarafın görüşlerinde bir yaklaşıma temin edilmiş ve önümüzdeki birkaç hafta zarfında tam bir anlaşmaya varılarak AET'nin Türkiye'ye tanıma yolunda olduğu yeni imtiyazların 1 Aralık'tan itibaren yürürlüğe girebileceği kanaati belirtilmiştir. Bu konu ile ilgili belli başlı problemleri, bu hafta içinde Daimi Temsilciler Komite-

si müzakere edecek ve Kasım sonuna doğru toplanacak olan Konsey'e sunulmak üzere **temel prensipleri** hazırlayacaktır. Ortaklık Komitesi bu arada yeniden toplanacak ve eğer her iki taraf bir anlaşmaya varırsa, bu anlaşma esaslı 1 Aralıkta Büyükelçiler kademesinde yapılacak olan Ortaklık Konseyi'nde resmen onaylanacaktır. Tahminlere göre en büyük güçlükler zeytinyağı ve turuncgiller konusunda görülecektir. Topluluk; Türkiye'ye, Yunanistan'a zeytinyağı için tanıdığı tercihlî ticaret esasını, 100 kilo başına yarım dolarlık bir farkla teklif etmektedir. Bununla beraber Topluluk, toplama işini, Yunanistan için yapıldığı gibi, yani dünya fiyatlarına göre değil de, millî fiyatlar esasına göre hesaplamak durumunda olduğu kanaatinde değildir. Topluluğun bu konudaki farklı tutumu, her iki memleket Ortaklık Anlaşmaları arasındaki farktan ileri gelmektedir: Yunanistan Ortaklık Anlaşması hâlen geçiş devresindedir, halbuki Türkiye ile yapılan Anlaşma hâlen hazırlık devresinde bulunmaktadır.

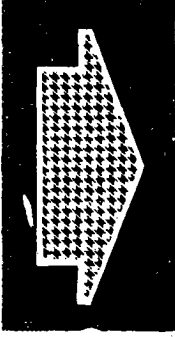
Aynı durum turuncgiller konusunda

da ortaya çıkmaktadır: Topluluk temsilcilerinin zeytinyağı konusunda ileri sürülen prensipleri turuncgiller için de uygulanmasını istemelerine karşılık; Türk Delegasyonu Akdeniz bölgesi memleketleri arasında bir tefrik yapılmaması gerektiği fikrini savunmaktadır.

Yukarıda temas edilen hususlar hariç, diğer birçok ürün konusunda her iki delegasyon tam bir anlaşmaya varmışlardır. Topluluğun deniz ürünleri için (taze balık, yumuşakçalar, kabuklular) Ortaklık Konseyi'nin Ankara'da yaptığı toplantısında teklif edilen kota tarifesinde % 10 civarında bir arttırmayı kabul etmek niyetinde olduğu anlaşılmaktadır.

Üye memleketlerin yüksek kaliteli Türk şarapları için tanımış olduğu kota tarifesi hacmi, 6000 hektolitreye çıkartılacaktır.

Yine bu arada, delegasyonlar halı ve üzüm konusunda anlaşmaya varmışlar; tekstil ile ilgili bazı hususların karara bağlanması da ileri bir tarihe bırakılmıştır.

DEVALÜASYON

Yazan : Erdoğan AYDINER

Devalüasyonu; millî paranın yabancı paralara olan oranının Devlet tarafından indirilmesi olarak tarif edebiliriz. Paranın iç değeri ile dış değeri arasında enflasyonist veya deflasyonist baskılar sonucu değişiklikler olabilir. Devlet bu iki değer arasında istikrarı temin edecek tedbirler almakla mükelleftir. Enflasyonist devrelerde para değerini kaybeder. Halbuki devalüasyonda paranın dış değeri Devlet tarafından düşürülür.

1928 yılından bu yana başvurulmuş devalüasyonlarda gaye; depresyonların yıkıcı etkilerinden millî ekonomiyi kurtarmak ve ihracatı teşvik etmektir. Bu operasyonu yaparken iki hususu göz önünde bulundurmamak gerekir.

- a) Deflasyonist temayüllere engel olma.
- b) Memleketin, dünya ticaret hayatındaki rekabet durumunu kuvvetlendirme,

Eski devirlerde yapılmış olan devalüasyonlar enflasyonun muayyen tatbik şekline başka bir şey değildir. Bu durumda paranın iç ve dış değeri düşecek, borçlular daha fazla kazanacak, alacaklılar ise kaybedecektir. Böylelikle Devlet büyük malî faydalar elde edecektir. Eğer enflasyon bittikten sonra yapılırsa,

yeni parite sayesinde değerden düşme resmen kabul edilmiş olacağından Devlet daha kazançlı çıkacaktır.

Zamanımızın en yaygın devalüasyon tipine gelince, paranın dış değerinin düşürülmesi sonucu ithalat azalacak, ihracat ise artacaktır. Bunun devamlı olabilmesi iki şartın tahakkukuna bağlıdır.

- a) İç fiyat seviyesinin hiç değilse aynen muhafaza edilmesi,
- b) Yabancı memleketlerin mukabil tedbirlere başvurmamaları, gerek devalüasyondan ve gerekse ithalat tahditlerinden imtina etmeleri,

Aynı zamanda devalüasyon anında iç ve dış piyasalarda enflasyonist veya deflasyonist fiyat temayüllerinin carî olup olmadığı hususu da bu para operasyonunun başarısı bakımından ehemmiyetlidir.

Diğer şartlar aynı kaldığı takdirde, millî paranın dış değerinin düşürülmesi, ithal malları fiyatlarını arttırmak, ihracat mallarını teşvik etmek suretiyle iç fiyatlardan bazılarının yükselmesine sebep olacaktır. Herşeyden evvel ihracatın genişletilmesi gibi bir amaç güdülürse fiyat yükselmelerini mümkün mertebe frenlemek icabeder. Diğer taraftan fiyatlar yalnız nakit unsurlar değil aynı zamanda bir takım reel faktörlerin de

etkisi altındadır. Bu sebeple kambiyo rayicini kağıt üzerinde değiştiren bir politikanın başarı şansı yok denecek kadar azdır.

İNGİLTERE'DEKİ SON DEVALÜASYON

İngiliz hükûmeti, 18 Kasım 1967 tarihinde sterling'in dış değerini % 14,3 oranında düşürdüğünü ilân etmiştir. Sterlin 1931 yılında, Ramsay Mac Donald'ın Başbakanlığı esnasında ilk defa, 1949 yılında Sir Stafford Cripps Başbakanlığı esnasında ikinci def'a ve 1967 yılında Harold Wilson'un başbakanlığı esnasında üçüncü def'a devalüe edilmiş olmaktadır. İşin ilginç yönü, her üç Başbakanında İşçi Partisi mensubu olmalarıdır. Ve bu husus muhafazakâr parti mensuplarının tenkitlerine sebep olmaktadır. Bu düşürme sonucu, 1 sterling; 2,80 dolardan 2,40 dolara, fransız frankı 13,60 dan 11,70 e inmektedir.

Devalüasyonun etkilerini azaltmak için mukabil tedbir olarak iskonto hadleri % 8 yükseltilmiş ve bu suretle sermaye kaçışına mani olunmak istenmiştir. Bu yükseltirme İngiliz vatandaşlarının alacakları kredilerin pahalılaşmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan sterling bölgesine dahil bazı devletlerde paralarını ayarlama yoluna gitmişlerdir. Ortak pazar memleketleri ise böyle bir operasyona girmeyi düşünmemektedirler. En tehlikeli durumdaki fransız frankının devalüe edilmesi şimdilik geri kalmış bulunmaktadır. Eğer frank devalüe edilseydi, otomatik olarak diğer ortaklar da paralarını fransız frankına göre ayarlıyacaktırlar.

Son üç yıldanberi sterling'in zafiyeti diğer devletler tarafından ilgiyle takip ediliyordu. İngiltere durumunu kuvvetlendirmek için birçok devletlerden sekiz def'a borç para alarak 1949 paritesini muhafazaya çalışmış ve son olarak vadesi 30

Kasım'da sona ermiş olan bir milyar dolarlık borç almıştır. Bu der'aki 250 milyon dolarlık talebine karşılık yeni garantiler istenmesi Başbakan Wilson'u müşkül mevkide bırakmış ve O'da bu para operasyonunu tatbika mecbur olmuştur.

İngiltere, ikinci dünya savaşı nihayetinden beri ekonomik bakımdan takatinin üstünde yaşamaktadır. Gıda maddelerinin % 80 nini ve ham maddelerin yarısını dışardan ithal etmek ve bunları ödemek için daha fazla ihracatta bulunmak mecburiyetindedir. Ekim ayına ait dış ticaret açığının 107 milyon sterling olduğunu belirtmemiz, durumun nezaketini göstermesi bakımından gereklidir.

İskonto hadlerinin % 8 yükseltilmesinin Londra borsasındaki etkisi müsbet olmuş ve böylelikle devalüasyon dünya ticaretinde zincirleme tepkiler meydana getirmemiştir. Hükûmet diğer bir tedbir olarak, ihraç mallarının fiyat düşüklüğünden dolayı yabancı pazarlarda temin edeceği kârlara karşılık tüketimi kısımağa çalışmaktadır. Diğer taraftan Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa Devletleri İngiliz ticaretinin gelişmesine yardımcı olmaktadırlar. Bu yardıma sebep beynelmilel dış ticarete kurulmuş dengenin bozulmamasını temindir.

İngiliz hükûmetinin almış olduğu ve alacağı ekonomik tedbirlerin yeterli olup olmayacağı hususu tartışılabilir. Bu tedbirlerin başarıya ulaşabilmesi için it-halatın kontrolünün iyi yapılması ve buna İngiliz halkının yardımcı olması lazımdır. Bu yardım olmadığı takdirde, dünyanın 1 no.lu tüccar devleti ekonomik krize maruz kalabilir.

TÜRKİYE DEVALÜASYONA GİTMELİ Mİ ?

İngiltere'nin yapmış olduğu bu para operasyonu Türkiye'de ekonomistler,

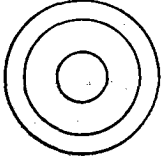
maliyeciler ve özel sektör mensupları arasında tartışma konusu olmuştur. Bazıları Türkiye için böyle bir operasyonun lüzumlu olduğunu iddia edilirken bazıları da tamamen aksine, lüzumsuz olduğuna kânidirler. Maliye Bakanı, Hükümetin böyle bir şey düşünmediğini açıklamıştır. Türkiye'nin ekonomik durumu, paranın iç değeri, dış değeri, ihracat ve ithalat mevzuları incelenmeden yapılabilecek bu nevi tartışmalar probleme ışık tutmamaktadır.

Türkiye'de enflasyonist bir gidiş varmıdır? Ekonomimiz istikrarlıdır mı? Türkiye'nin ihracat maları çok mudur? Türkiye iskonto hadlerini yükselttiği takdirde yabancı sermaye girer mi? veya kaçarmı? Aynı para sahasına dahil olmamamız bir etki yapar mı? Türkiye'nin dünyaya ticari hayatında rekabet durumu kuvvetlenir mi? İç fiyat seviyesi muhafaza edilebilir mi? İthalat azalır mı? Diğer memleketler mukabil tedbirler alırlarmı?

Türk ekonomisi halen gelişme halinde olup, istikrarlıdır. Yatırım hızı arzu edilen seviyeye ulaşmış bulunmaktadır. Bu durumda böyle bir operasyonun yapılması ne dereceye kadar doğru olur bili-

nemez. Aynı şekilde ihracat malarında bir artma görülmemektedir. İthalat kronik bir şekilde daima açık olduğundan devalüasyon yolu ile kısmak bu hastalığın tedavisi değildir. İngiltere'yi örnek göstererek devalüasyonu savunmak ise gelişmiş bir memleket ile gelişmemiş bir memleketi bir ayar tutmağa benzer. Türkiye'nin haiz olduğu şartlar İngiltere ile mukayese edilemez. İskonto haddini yükseltip, ihracatı arttırmak için devalüasyon yaptığımızı farzedelim. Türkiye'den sermaye kaçarmı? veya Türkiye'ye sermaye girer mi? İç piyasa fiyat seviyesini muhafaza edebilir miyiz? İngiltere'de dahi bazı gıda maddelerinin fiyatları yükselmiştir.

Filhakika Türkiye'de değişik döviz kurları bulunmaktadır. Bu değişik kurlar birleştirilip devalüasyon yapılsa, doların borsa fiyatının yükselip yükselmediği nasıl temin olunacaktır. Elimizde ise, 7 Eylül kararları gibi devalüasyonun kötü bir tatbikatı bulunmaktadır. Bu operasyonda iç fiyatlar sabit tutulmuş ve başarısızlığa uğranılmıştır. İhracat seviyesini sabit tutma imkân ve kontrolümüzün olmaması, devalüasyonun Türkiye için bir çare olmadığı kanaatini uyandırmaktadır.

İstanbul Balık Ekonomisi

Orhan ERDENEN

Hem değeri, hem zevki bakımından; hem spor aracı olarak balıkçılığın beşer tarihinde yer alması tahmin edilemeyecek kadar eski çağlara iner.

Uygarlığın ilk balıkçılık hareketleriyle geliştiği ve yayıldığı görülmektedir.

Bu maksatla Finikeliler Marmara ve Boğazlardan geçerek Karadenize çıkmışlardı. Beykoz ile Anadolukavağı arasındaki Yuşa mevki (adak yeri) işte o devirlerde işaret nirengilerinden biri olarak benimsenmişti.

*

İstanbul'un balık ekonomisinde özel bir yeri vardır ki; bu Karadeniz, Boğaz-ı ve Marmara gibi (sıcaklık, soğukluk, akıntı, tuzluluk farkları, denizaltı florası, yuvalanma yerleri bakımından) değişik vasıfta üç denizin sahillerinde olmaktan ileri gelen bir şanstır.

Ancak bu şansın bilhassa asrımızın ileri tekniğiyle değerlendirilmesi gerekir ki acaba bu yapılabiliyormu!

Millî ekonomi bakımından da önemli bu soruya cevap aramadan evvel, İstanbul Balıkçılığının bir numaralı müessesesi Balık Halleri Müdürlüğü'nün tarihçesine bir göz atalım:

Balıkhanesi tarihçesi : Balıkhanesi tari-

hi çok eski devirlere iner, Hicrî 985 (Milâdî 1557) tarihli, İstanbul Kadısına hitaben yazılmış bir fermanın çıkarılan neticeye göre, Balıkemaneti kurulmadan evvel İstanbul sularında avlanan balıkların alınan vergiyi iltizam usulü ile defaten hazineye bir muteber şahıs temin etmekte, bu meblâğı bilâhare balıkçılarından balık satışları yapıldıkça kısım kısım almaktadır.

Müessesenin ilk bilinen adı (Balık Emaneti) olmuş, Müdürlüğüne de Baş Defterdarlığa (Maliye Bakanlığı'na bağlı «Balık Emni» denilmiştir.

İltizam ve Balık Eminliği devirlerinde kaçak balık satışlarının takibi Bostancıbaşı'ya ile Bostancılar temin ediyordu.

İstanbul Sularında tutulan yahut başka sularda avlanan İstanbul piyasasına getirilen balıkların satışlarından Devlet hissesi alan bu müessesenin gelirene - diğer mali kaynaklarımız gibi - Abdülmecit devri borçlarının ödenmemesi sebebiyle teşekkül eden DUYUNU UMUMİYE idaresince el konmuş, bu idare balık satışlarından alınan hisselerdeki kaçakları azaltmak için 1902 yılında Eminönünde Yemiş İskelesi civarındaki «Rali Hanını» satın alarak, yapılan tadilatla «Balıkhaneyi» tesis etmiştir. (Bu binanın üst katlarına Müskürat Nezareti ile Tuz Nezare-

ti de yerleştirilmişti.) Balıkhanenin başına da «Balıkthane Nazırı» ünvanıyla bir Müdür tayin edilmiştir. Son Müdürlü -elimizde büyük hacimde «Balık ve Balıkçılık» kitabı bulunan Karakin Deveciyan efendidir.

Duyunu Umumiye idaresi «Lozan Antlaşması» ile kaldırılınca, Balıkthane Maliye Bakanlığına bağlandı.

1 Nisan 1950 de Balıkthane İdaresi Belediye devredilirken, Balıkavı resmi kaldırılarak, Balıkhanede satılan balıklardan % 6, ihraç edilenlerden % 4 nisbetinde hisse alınması esas kabul edilip, bu gelir İstanbul Belediyesine bırakılmıştır.

1957 Yılında Eminönü-Unkapanı yolu genişletilirken İstanbul Balıkhanesinin Eminönündeki binası (Rali Hanı) yıkılınca Unkapanın'da Meyve ve Sebze Hali yanındaki demirci atelyesine, oradan da Azapkapı (Sokullu Mehmetpaşa Camii deniz cihetindeki) Belediye Temizlik İşleri Müdürlüğünün binasına bazı onarımlarla taşınmıştır.

Meyve ve Sebze Halleri Müdürlüğüne bağlı iken 1964 bütçesile «Balık Halleri Müdürlüğü» ismiyle Riyaset Makamına bağlı bir Müdürlük haline getirilmiştir.

1968 yılı için Mülhak Bütçe ile idare edilmek üzere, Belediye Meclisine teklif yapılmıştır.

Kuruluş ve kadrosu şöyledir:

İSTANBUL BELEDİYESİ BALIK HALLERİ MÜDÜRLÜĞÜ :

Merkezi : Azapkapı - Beyoğlu

Şubeleri : Büyükdere - Sarıyer - Büyükdere - Kumkapı Üsküdar.

Kuruluş kadrosu : Müdür (2) Müdür Muavini; Muhasebeci, Muhasebe Bürosu Şefi, Muhasebe memuru, muhasebe kâti-

bi, ayniyat mutemeti (2) Tahsil memuru, (2) tahsil memur muavini; evrak memuru, müzayede tahakkuk kâtibi, (2) veznedar (2) Veteriner; Gardiyan, Müzayede Kalem Şefi, (10) satış memuru, (14) müzayede kâtibi, (7) kantarcı, Raportör, yazı işleri memuru, evrak memuru Baş kontrolör, (5) tesbit memuru, İstatistik memuru, İskele İntizam memuru, (2) kapı kontrolü, (3) temizlik hademesi, (2) gece nöbetçi âmiri, (4) gece bekçisi, (3) odacıdan ibarettir.

Balık Hallerinin Ekonomik Fonksiyonu :

80 sayılı Kanunun geçici 2. inci maddesine göre hazırlanan Yönetmelikte şöylece belirtilmiştir.

«Belediye hudutları içinde taze su ürünlerinin, tuzlu, dondurulmuş ve füme balıklar ile balık yumurtalarının toptan alım ve satımları Belediyenin Balık Hallerinde yapılır.

Su ürünleriyle ilgili bulunan imalat-haneler ve buzhanelerin de kontrolleri Balık Halleri Müdürlüğüne aittir.»

*

İstanbul balıkçılığının ilgili bulunduğu idareler tahmin edilmeyecek kadar fazladır.

1. İktisat - Ticaret Bakanlığı
2. Maliye »
3. Millî Eğitim »
4. İçişleri »
5. Turizm ve Tanıtma »
6. Millî Savunma »

Millî Güvenlik Dairesi, Valilik, Belediye, Üniversite, Fen Fakültesi Hidrobiyoloji Enstitüsü, Ticaret Odası, Liman İdaresi v.s....

Bütün bu ilişkilere rağmen, 80 sayılı Haller Kanununa göre kurulmuş ve bilmum deniz ürünlerinin muayene ve sa-

tışlarının burada yapılması mecburî olan Balık Halleri ancak üç senedir şöyle böyle bir binaya sığınmış bulunmaktadır. Bu bina ise Temizlik İşleri Müdürlüğü koğuşu olarak hazırlanmıştı. Meyve Hali yanındaki pek köhne Balıkhaneye yıktırılınca buraya taşınmıştır.

Buzhanesi, depoları, garajı, laboratuvarları yoktur. Bilhassa balık yüklü çok sayıda motor gelince yanaşacakları yer dahi bulunmamaktadır. Mezat yerleri yeterli değildir. Bürolar gayri sıhhiştir. Balıklar üzerine ikibin kanalizasyon ağzının açıldığı - pis Haliç sularıyla yıkanmaktadır ilh...

İstanbul belediyesine satış yüzdelerinden senelik dört milyon civarında gelir temin etmesine rağmen, müesseseye ilgi yoktur.

Kurumları ve önem taşıyan konuları kıymetlendirebilmeliyiz ki memleketimiz için faydeli sonuçlar elde edelim. Bunun için birtakım kültürler ve fazilet ister.

Dört sene evvel Balıkhaneyi (Meyve ve Sebze Hali yanında iken) ziyaret eden, Japon balıkçılık heyeti müessesenin iptidailiğine hayretler içinde kalarak şu beyanda bulunmuşlardı: «Bizde «Japonya'da) İstanbul Balıkhanesine getirilen balık cinslerinin onda biri mevcuttur. Eğer sizdeki kadar çeşitli balığımız olsaydı, elde edeceğimiz gelirle sadece modern bir balıkhaneye değil; modern iki şehir kurardık».

Bu sözleri Belediye ve Bakanlıklar ilgililerinin dikkatine sunuyorum.

*

Dünya balık istihsal değerleri şöyledir: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtı İstatistiklerine göre, 1964 yılı itibarıyla Okyanuslar bakımından istihsal:

1. Pasifik Okyanusu :	25,6	milyon ton
2. Atlas » :	18,1	» »
3. Hint » :	1,8	» »
Dünya deniz balıkları :	40,5	» »

Dünya tatlı su balıkları : 6,6 » »

Peru 1962 yılından itibaren Japonya'yı geçerek balık avcılığında (ekonomik deyimle istihsalinde) birinci sıraya almıştır. Japonya'dan sonra Sovyet Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir.

Bir milyon tonun üzerinde istihsal yapan diğer devletler: Norveç, Hindistan, Birleşik Güney Afrika, Kanada, İspanya, Şili ve Danimarkadır.

İstanbul Balık Hallerinde satılan su ürünleri ise şöyledir:

İstanbul Balıkhanesinde Yıl itibarıyla Yapılan Satışlar :

1962 yılında, 9.116.600 Kgr., 2.723.900 Çift, 1.051.351 adet su ürünü satılmış ve bu satışlardan cem'an 34.348.811 lira satış bedeli tahsil edilmiştir.

1963 yılında, 11.977.600 Kgr., 553.900 Çift, 827.615 adet su ürünü satış yapılmış ve satış bedelleri cem'an 33.981.000 lira tutmuştur.

1964 yılında, 9.376.498 Kgr., 3.463.600 Çift, 644.736 adet su ürünü satılmış ve satış bedelleri cem'an 37.550.566 lira tutmuştur.

1965 yılında, 9.539.885 Kgr., 6.496.145 Çift, 420.076 adet su ürünü satılmış ve satış belleri cem'an 42.203.623 lira tutmuştur.

1966 yılında, 17.467.996 Kgr., ve 519.507 adet su ürünü satılmış ve satış bedelleri cem'an 47.294.130 lira tutmuş bulunmaktadır.

1966 yılı itibarıyla ayrıntılı tablo :

Nevi	Aded	Kgr.	T.L.
Deniz balıkları	1.446	17.303.685	43.906.900
Tatlı su »	—	65.547	321.000
Krústaseler	193.274	98.532	3.021.224
Yumuşakçalar	324.787	232	45.006
	519.507	17.467.996	47.294.130

İstanbul Balık ekonomisinin üzerinde durulacak daha başka konuları vardır ki, onları da sırasıyla ele almak gereklidir.

931 Sayılı yeni İş Kanunu ve getirdiği yeni hükümler

Cengiz COŞKUN
Seka Sinaî Münasebetler Şefi

İş hayatımızda önemli yeri olan 931 sayılı yeni iş kanunu, ilga edilen 3008 sayılı kanuna nazaran büyük değişiklikler ihtiva etmemekle beraber, tatbikatta süregelen ihtilâf ve güçlüklerle ışık tutabilecek bazı önemli yenilikler getirmiştir.

Ayrıca 7467 sayılı yıllık ücretli izin kanunu, 6032 sayılı Garson ve benzeri işçilerin hizmet karşılıkları hakkındaki kanunu, yeni iş kanunu son hükümleriyle yürürlükten kaldırmış ve kendi bünyesinde yer vermiş

Göze çarpan başlıca yenilikleri şöylece sıralıyabiliriz:

1 — Hizmet Akdi : İlga edilen 3008 sayılı iş kanununun 1. nci maddesindeki işçi tarifi değiştirilmiş, iş akdi esasından hareket eden ve bedeni ve fikrî çalışma tefriki yapan, tatbikatta birçok ihtilâf ve çekişmelere sebep olan bu maddenin yerine «hizmet akdi» esası kabul edilmiş, böylece işçi tarifinin şumülü genişletilerek tatbikatta devam eden iş akdi-hizmet akdi anlaşmazlığı ortadan kaldırılmıştır.

2 — Uygulama Alanı : 2. nci maddenin getirdiği hükümle, eski kanunda 10 işçi çalıştırma esası kaldırılmış ve 5. nci maddedeki istisnalar haricinde 1 işçi istihdam eden tüccar ve sanayicilere de uy-

gulanacağı vazedilerek uygulama alanı bir hayli genişletilmiştir.

3 — İş Yerini Bildirme : Kanunun 3. nci maddesi İşverene, iş yerini 1 aylık müddet içinde Bölge Çalışma Müdürlüğüne bildirme mecburiyetini yüklemiş,

4 — Araçların İş Yerinden Sayılması : madde 1 fıkra 2. de araçlarında iş yerinden sayılacakları vazedilmiş ancak araçlarda geçecek müddetlerin iş süresinden sayılmıyacağı da 62 maddenin II. bendinde belirtilerek tatbikatta karşılaşılan anlaşmazlıklara hal çaresi bulunmuştur.

5 — İstisnalar : Kanunun 5. nci maddesinde Çıraklar, konutların kapıcılık hizmetlerinde çalışanlar iş kanunu kapsamı dışında bırakılmış buna mukabil halkın faydalanmasına açık veya iş yerinin müştemilâtı durumunda olan park ve bahçe işleri kanun kapsamına alınmış.

6 — Deneme Süresi : Sürekli hizmet akitlerinde deneme süresinin toplu sözleşmelerle 3 aya kadar uzatılabileceği bir yenilik olarak kanunda yer almıştır.

7 — İşverenin, ihbar önellerine ait ücreti peşin ödemek suretiyle, hizmet akdini feshedebileceği hükmü 13. nci madde ile getirilmiş bir yeniliktir.

8 — Kıdem Tazminatı : Kıdem tazmi-

natının hesabında, mülga 3008 sayılı iş kanundaki «iş yılı» «her tam yıl» olarak değiştirilmiş ayrıca ölen işçinin kıdem tazminatının kanunî varislerine ödenmesi esasî bir yenilik olarak kanundan yer almış,

9 — **Çalışma ve Kimlik Karnesi** : 21 madde ile işçilere çalışma ve kimlik karnesi verileceği hükmü getirilmiş.

10 — **Toplu İşçi Çıkarma** : Eski kanunda toplu işçi çıkarmada, topluluğun sayısı için bir kıstas gösterilmemişti. Uygulamada bazı anlaşmazlıklara sebebiyet veren bu durum yeni kanunla «ondan az olmamak kaydıyla onda biri» esasî getirilmekle açıklığa kavuşturulmuş.

11 — **Sakat ve Eski Hükümlü Çalıştırma** : Kanunda belirtilen oran dahilinde sakat ve eski hükümlü çalıştırılması mecburiyeti bir yenilik olarak gösterilmiştir.

12 — **Ücretin Saklı Kısımı** : Eski İş Kanunun 23 maddesinin «işçi ücretlerinin 60. lirasının haczedilemeyeceği» hükmü genişletilmiş ve bu miktar 240. TL. na çıkarılmış.

13 — **Asgari Ücret** : Eski kanun asgarî ücretlerin tesbitinde mahallî bir komisyondan hareket etmekte idi, yeni kanun bu görevi merkezi bir komisyona vererek maddedeki mahallîlik vasfını kaldırmış, yeni kanunun asgarî ücretlerde ge-

tirdiği yeniliklerden biride, periodik tesbit usulüdür. Kanun hükmüne göre asgarî ücret 2 senede bir tesbit edilecektir.

14 — **Fazla Mesai** : 3008 sayılı eski kanunda % 25 - 50 zamlı olarak tesbit edilmiş olan fazla mesai ücreti yeni kanunun 35. maddesinde % 50 olarak kabul olunmuş ayrıca bir yenilik olarak fazla çalışmalar Bölge Çalışma Müdürlüğünün iznine bağlanmış.

15 — **Çalışılmış Gibi Sayılan Haller** : Kaldırılan 7467 sayılı kanunda «işçinin uğradığı kaza veya tutulduğu hastalıktan ötürü işine gidemediği 30 gün» yıllık ücretli izin hesabında çalışılmış gibi sayılıyordu. Yeni kanun bu 30 günlük müddeti kaldırmış.

16 — **İşin Durdurulması veya İşyerinin Kapatılması** : İşçilerin hayatı için tehlikeli bir hal tesbit edilirse, iş üç kişilik bir komisyonda durdurulabilmektedir.

17 — **Akdî Fesih Hakkını Kullanma Öneli** : Fesih yetkisinin fiilin vukuundan itibaren 1 sene sonra kullanılamıyacağı hükmü bir yenilik olarak getirilmiş

18 — **Haftada 5 gün Çalışma** : Cumar-tesi günü çalışmak istemiyen iş yerlerinde 48 saatlik haftalık çalışma süresi, haftanın 5 gününe taksim edilme imkânı tanınmış.

Gerçek Atatürkçülük

Orhan BULDAÇ

Aramızdan ayrılışının 29. yıl dönümünde, hatırası gönüllerde ve dillerde taptaze yaşamakla beraber, Atatürk'ü anlamak ve yorumlamak ihtiyacı her geçen yıl biraz daha artmaktadır. Bugün, söylenenlere bakılınca Türkiye'de Atatürkçü olmayan hemen hemen yok gibidir. Çeşitli akımların içerisinde bulunanlar söylediklerini Atatürk'ün ayrı zamanlarda değişik koşullar altında ifade ettiği görüşleri ile doğrulamaya çalışmakta ve bu çevrelerin dilinde Atatürkçülük, bir kaos, doğru sükenmektedir. Aşırı sağcısından solcusuna, yobazından dinsizine varıncaya dek, herkes Atatürk paravanası ardında, aslında onun eserini ve ebedi olacağını müjdelediği «Lâik, Demokratik Türkiye Cumhuriyetini» baltalamaktadırlar. Söylenenlerin gerçek olup olmadığını anlamak için, herşeyden evvel «Gerçek Atatürkçülüğün» tanımlanması zorunludur.

KURTARICI MUSTAFA KEMAL PAŞA :

19 Mayıs 1919 da Samsun'a ayak bastığında, dört tarafı düşmanlar tarafından işgal edilmiş olan Yurdumuzu kurtarmak için, bölgesel direnmeler ve teşebbüsler görüldüğü gibi, Amerikan Mandası talep edenler veya İngiliz himayesini sağlamak suretiyle Osmanlı Devletini bir kül olarak muhafazaya çalışanlar sık sık görülmüyordu. Bu kararların hiçbirinde isabet görmeyen mandacılığa ve himayeciliğe

şiddetle karşı çıkan Mustafa Kemal Paşa, kendi görüşünü şu şekilde ifade ediyordu: «Efendiler, bu vaziyet karşısında bir tek karar vardır. O da Hakimiyeti Milliye müstenit, Bilâkaydışart müstakil yeni bir Türk Devleti tesis etmek»

Bağımsız bir Türk Devleti kurmayı amaç edinen M. Kemal Paşa, Samsun'a ayak bastığından Cumhuriyeti ilân edinceye dek, bu amacın gerçekleşmesi için mücadele etmiştir. O, bir millet için bağımsızlığı esas saymıştır. «Nekadar zengin olursa olsun istiklâlden mahrum bir millet, Beşeriyeti mütemeddine muvacehesinde uşak olmak mevkiinde yüksek bir muameleye kesbi liyâkat edemez. Halbuki Türkün haysiyet ve izzetinefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evlâdır. Binaenaleyh, ya istiklâl ya ölüm.» Atatürk'ün Samsun'a çıktığı andaki bu görüşleri, O'nun büyük bir istiklâlcî olduğunu göstermektedir. Türk kurtuluşu hareketi bu azimkâr kararlar hedefine ulaşmıştır. Atatürkçüyüz diyenlerin evvelâ ülkemizin bağımsızlığını savunmaları gerekir.

MİLLİYETÇİ VE TÜRKÇÜ ATATÜRK :

Atatürk, Kurtuluş Savaşına girerken Anadolu'ya ve Anadolu insanına güveniyordu. Osmanlı zihniyetinin artık Ülke-mizi kurtaramayacağını biliyor ve asli un-

sur olmasına rağmen, İmparatorluğun kozmopolit yaşantısı içerisinde, unutulmuş kahraman, soylu ve fedekâr Türk halkının İstiklâl Savaşını çeşitli imkânsızlıklarla da olsa, başarıya ulaştıracağına sonsuz inancı vardı. O, her başarıdan sonra bu başarıyı millete mal etmekte özel bir dikkat sarfetmiştir. Milliyetçiliği yanında, zamanına kadar Türkçülüğü yüceltmek için ileri sürülmüş fikirleri bizzat gerçekleştiren bir aksiyon adamı olarak da, büyük bir Türkçü idi.

Öyle ise, Atatürkçü olmak için millî değerlerin karşısında olmamak, millete ve gücüne güvenmek, onu uygar milletler arasında lâîk olduğu düzeye çıkartmak için de mücadele etmek ve çaba harcamak gerekir. Her Atatürkçü, milliyetçi ve Türkçü olmak zaruridir.

CUMHURİYETÇİ VE HALKÇİ ATATÜRK :

Lozan'da bağımsız Türk Devletini tarihe tescil ettiren Atatürk, yapılan çeşitli telkin ve tehditlere değer vermeyerek, 1920 tarihli Anayasada gerekli değişiklikleri yaparak, Millet Meclisi tarafından 29 Ekim 1923 de Cumhuriyetin kabulünü sağlamıştır. Cumhuriyet rejimi sayesinde çeşitli devrimler yapmak olanağı kazanılmıştır. Atatürk, Cumhuriyeti Kurtuluş Savaşının doğal bir sonucu olarak görmüş ve Cumhuriyete, diğer devrimler yanında, ayrı bir, önem vermiştir. Öyleki, 29 Ekim 1923 de Cumhuriyetin 10 ncü yıl dönümü vesilesiyle yaptığı tarihi konuşmada «Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyetidir» demek suretiyle, Cumhuriyetin önemini vezir bir şekilde ifade etmiştir. «Ne mutlu Türküm diyene» Türkçülüğün en güzel ifadesi olarak, tekrar edilmektedir. Bağımsızlığı vazgeçilmez sayan Atatürk, milliyetçi ve Cumhuriyetçi olduğu kadar halkçıydı.

Bir halk çocuğu olarak, halkın bütün ızdıraplarını yaşamış ve sorunlarını yakından tanımıştı. Asırlarca ezilmiş, tahkir edilmiş Anadolu halkını, lâîk olduğu mevkiye çıkarmak için üstün bir çaba göstermiş, devrimlerin bir çoğunu halk yararına olmak için yapmıştı. «Hakiki müstahsil olan köylü efendimizdir» diyerek, çalışanların lâîk olduğu yeri işaret etmiştir. İdeali olan ileri Türkiye tasvirinde, çalışanların refahlı olması şartı, eksik olmazdı. Bugün, sosyal adalet denen, çalışanların artan refahtan haklı pay almak çabalarının en güzel ifadesi, bu arzusunda yer almıştır.

LÂİK VE DEVRİMCİ ATATÜRK :

O, lâîkizmi hiçbir zaman dine karşı olmak şeklinde düşünmemiştir. O, müslüman dininin yüksek niteliğini her zaman takdir etmiştir. Türk ulusunu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak için önce, islâm dinini hurafelerden ve din istismarcılarının tasallutundan kurtarmak istemiştir. Çünkü, şeyhlerin, dervişlerin ve dedelerin hakim olduğu ve içerisi hurafelerle dolu kafalarla, çağdaş düzeye ulaşmanın imkânsızlığını biliyordu. Bunun için din ve devlet işinin birbirinden ayrılması şeklinde tanımlanan «Lâîklik» ilkesini benimsemiştir. Hilâfeti kaldırarak, Allahla kul arasında suni olarak yer almış kuvvetlerin hakimiyetine son vermiştir. Bu şekilde, islâmiyetin özüne dönmek imkân ortaya çıkmıştır.

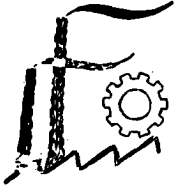
Atatürkçülük devamlı bir oluşumun adıdır. Atatürk durgunluğu reddetmiştir. Belli bir doktrine bağlanmayışının asıl nedeni budur. «Doktrin donmak demektir» görüşünü, doktrin isteyenlere karşı sık sık ifade etmiştir. İleri bir Türkiye yaratmak için devrim yapmak zorunluluğuna inanarak, modern Türkiye'yi yaratan devrimleri, büyük bir kararlılıkla yapmıştır. Devrimler, Türk toplumunu milliyetçilik esasında modernleştirmek a-

macı ile yapılmıştır. Bu amaca ulaşabilmek için sosyal, hukuk ve iktisad sahasında değişiklikler yapmak lüzumu ise, devrimlerin gerekçesi olmuştur. Atatürk devri bir bakıma «Devrimler» devridir.

Anlaşılabacağı üzere Atatürkçülük, Türk ulusunu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak için ülkeleri açıkca tanımlanabilen tutarlı bir görüştür. Atatürkçüyüm diyenler Türk ulusunun ilerleme çabasına bağımsızlıktan yana, Cumhuriyetçi, lâik, halkçı ve devrimci olarak katılmak zorundadırlar. Fikirlerinde ve çabalarında bu ilkelerden eser olmayanların Atatürkçüyüz demeye hakları yoktur.

Atatürkçülük yalnız milli bir fikir değildir. Esir milletlerin en büyük hareket kaynağı Atatürkçülük ve Türk kurtuluş hareketi olmuştur. Atatürkü rehber alan nice mazlum milletler, bağımsızlıklarına kavuşmuşlar; birçoklarıda Atatürk'ten aldıkları ilhamla bu yoldaki mücadelelerine devam etmektedirler. Atatürkçülük, Türkün hayat ve yaşamak felsefesi, mazlum milletler için de bir ideal olarak ebediyen yaşayacaktır.

Eserine ve ilkelerine içten bağlı olarak aziz hatırası önünde saygı ile eğiliriz.

Milli Prodüktivite Merkezinin Kuruluşu ve Faaliyeti

Yazan: Faruk ÇEHRELİ

Memleketimizde prodüktivite konusundaki faaliyetler on üç yıl gibi kısa bir maziye dayanır. Bu on üç yıllık geçmişi üç gurubta mütâlaa edebiliriz.

- 1 — Bakanlıklar arası Prodüktivite Merkezinin kurulması ve faaliyetleri
- 2 — Bakanlıklar arası Prodüktivite Merkezinin geliştirilmesi için çalışmalar.
- 3 — Millî Prodüktivite Merkezinin kurulması.

1 — BAKANLIKLAR ARASI PRODÜKTİVİTE MERKEZİNİN KURULMASI VE FAALİYETLERİ

Memleketimizde ilk defa prodüktivite çalışmaları 1953 yılında başlamıştır.

Amerikan Hükümetinin teşviki ile, prodüktivitenin artırılmasında en önemli yollardan bir olan sevk ve idareci yetiştirme için, prodüktivite konusunda ilk faaliyet memleketimizde başlıyor. Amerika hükümeti yardım olarak verdiği bir milyon dolardan beş yüz altmış bin lirasının bu amaçla kullanılmasını ön görüyor. Bu gayenin tahakkuku ve verilen beş yüz altmış bin liranın kontrolü için Bakanlar Kurulu Dış İşleri Bakanlığına bir teşkilât kurma yetkisi veriyor. Dış İşleri Ba-

kanlığı bu yetkisine dayanarak Bakanlıklar arası Prodüktivite Merkezini «Sanayi Sevk ve İdare Geliştirme Merkezi» adı ile geçici olarak kurmuştur. Verilen bir senelik süre zarfında arzu edilen hedefe ulaşılamadığı ve mevcut tahsisat sarfedilemediği için tevkilatın süresi bir yıl daha uzatılıyor. İki yıl zarfında, gerekli çalışma yapılarak tahsisat tüketiliyor. 1956 yılında tahsisatin bitmesi üzerine, Bakanlıklar Arası Prodüktivite Merkezinin kapanması düşünülyorsada; Amerikan Hükümeti ile yapılan anlaşmanın maddelerinden olan «Türkiyede bir millî prodüktivite merkezinin kurulması için Bakanlıklar Arası Prodüktivite Merkezinin çalışmalar yapması, millî prodüktivite merkezinin kuruluş kanunu tasarısını hazırlaması ve bu teşkilâtın son bulduğu anda millî prodüktivite teşkilâtının kurulması» gergine uyularak, Bakanlıklar Arası Prodüktivite Merkezine malî kaynaklar temini ile 1960 senesine kadar yaşaması sağlandı. 1960 yılında gelir kaynakları kesilen Bakanlıklar Arası Prodüktivite Merkezinin yaşayabilmesi o gün bu teşkilâtta bulunan kıymetli elemanların azimli çalışmaları ile mümkün olmuştur. 1960 yılından, Prodüktivite Merkezinin kuruluş yılı olan 1965 yılına kadar teşkilâtta yer alan hasta rahmetli

Mehmet Odabaşı olmak üzere diğer dört arkadaşını şükranla anmak gerekir. İş etüd ve araştırmaları, iş değerlendirmeleri yaparak, seminerler tertipleyerek bu teşkilâtı yaşatmışlardır.

2 — BAKANLIKLAR ARASI PRODÜKTİVİTE MERKEZİNİN GELİŞTİRİLMESİ İÇİN ÇALIŞMALAR

Bakanlıklar Arası Prodüktivite Merkezinin geliştirilmesi ve Millî Prodüktivite Merkezinin kurulması için ilk hareket Sanayi Bakanlığına bağlı bir Millî Prodüktivite Merkezinin kurulması için yapılan çalışmalardır. İkinci teşebbüs koordinasyon başkanlığının kurulması sırasında yapılmış ve Millî Prodüktivite Merkezinin Koordinasyon Bakanlığı bünyesinde bir teşkilât olarak ele alınması düşünülmüştür. Fakat Koordinasyon Bakanlığı kurulumadığı için teşebbüs neticesiz kalmıştır. Üçüncü Teşebbüs Millî Prodüktivite Merkezinin Maliye Bakanlığına bağlamak yönünde olmuştur. Dördüncü Teşebbüs plânlama dairesinden gelmiş ve bu teşekkülü Plânlama dairesinin bir şubesi olarak ele almıştır. Bu fikrin tahakkuk safhasına konması için Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından hazırlanan kanun tasarısı Temsilciler Meclisine havale edilmişse de, Temsilciler Meclisinin dağılması neticesi bu teşebbüste semeresiz kalmıştır. Üzerinde önemle durulmaya değmeyecek üç teşebbüs daha olmuştur. Millî Prodüktivite Merkezinin kurulmasını sağlayan son teşebbüs Sanayi Bakanlığı tarafından hazırlanarak Büyük Millet Meclisine sunulmuş olan tekliftir.

3 — MİLLÎ PRODÜKTİVİTE MERKEZİNİN KURULMASI

a) 580 sayılı Millî Prodüktivite Kanununun gerekçesi ve Büyük Millet Meclisi geçici komisyonu raporunun esasları: 580 sayılı kanunun gerekçesi ve ge-

çici komisyon raporunun esasları özet olarak şöyledir: İşletmelerin son zamanlarda sevk ve idare, işçi ve işveren münasebetleri bakımından konplike durum arz ettiği bu konuların bir çok sosyal meseleler doğurduğu, ekonomik, sosyal ve hukukî konularda babadan kalma metodlarla çalışmanın imkânsız hale geldiği, bu konuları bilimsel metodlarla düzenleme zaruretinin doğduğu ifade edilmekte; memlektimizde hayat seviyesini yükseltmek için mevcut insan gücünün, makinenin ve teçhizatın, sermaye, ham madde ve enerjinin mümkün olan en fazla istihsalı sağlatacak şekilde kullanılması gerektiği zaruretinin prodüktivite kavramını bütün açıklığı ve inkâr edilmeyen kudreti ile karşımıza çıkarttığı belirtilmektedir. Gerekçede prodüktivite: Mevcut istihsal vasıtalarını daha bilgili kullanmak suretiyle istihsalin verimini artırmak başka bir deyimle klâsik istihsal unsurlarını teşkil eden tabiatın işgücünden sermayeden (makine dahil) ve teşkilâtın daha iyi istifade daha iyi istismar elde etmek; daha tasarruflu hareket ederek israftan ve kayıplardan kaçınma suretiyle randıman artırmaktır şeklinde tarif edilmektedir. Verimsiz alışkanlıklardan kurtulma imkânları araştırılmalı çalışkan bir işçi mahir bir teknisyen ve tedbirli bir idareci olmadan istikbalî emin görmemeliyiz; ortak gaye daima daha yüksek istihsal olmalı daha az masrafla daha kısa zamanda daha çok ve daha kaliteli istihsal bir ekonominin canlılığının bir milletin dinamizminin esaslarını teşkil eder. Böyle bir netice ise ancak prodüktiv bir çalışma neticesinde temin edilebileceği ayrıca gerekçede belirtilmektedir.

Gerekçede Millî Prodüktivite Millî Kalkınmanın müteradifi olarak ele alınmakta işletme içi faaliyetler yanında konunun Türkiye bakımından da tatbiki ayrıca ele alınmaktadır.

b) Millî Prodüktivite Merkezinin Kuruluşu

8/4/1965 tarihinde kabul edilerek, 17/4/1965 tarihinde yürürlüğe giren 580 sayılı kanunla kurulmuş olan Millî Prodüktivite Merkezi kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliği haiz bir teşekkül olup özel hukuk hükümlerine tabi olarak vaziye görür. Merkezi Ankara'dır. M.P.M'rumuzu ile ifade edilir. Kurumun gelir ve giderleri ile ilgili bütün işlemleri muhasebeyi umumiye, Artırma, Eksiltme ve İhraç kanunlarına ve Sayıştayın vize ve denetimine tabi değildir.

c — M.P.M in vazifeleri

580 sayılı kanunun ikinci maddesi M.P.M in görevlerini şu şekilde sıralamıştır:

1 — Yurt ekonomisinin prodüktivite esaslarına uygun olarak gelişmesine yarayacak tedbirleri araştırmak. Bu tedbirlerin uygulamaya konulmasını sağlayacak çalışmalarda bulunmak;

2 — Resmî ve Özel Sektördeki müesseseler ve iş yerlerinde verimi artıracak ve israfı önleyecek metodları tesbit etmek ve bunların uygulanma imkânlarını araştırmak, uygulamayı izleyerek gerekli tasviyelerde bulunmak;

3 — Prodüktivite ile ilgili teknik yardımları sağlamak, gerekli eğitim ve istisari çalışmalarda bulunmak;

5 — Devlet daireleri resmî ve özel sektör iş yerleri işçi ve iş veren teşekkülleri, meslek teşekkülleri, bilumum eğitim ve öğretim kurumları, üniversiteler ve başka bilim kurumları ve yabancı memleketlerde aynı maksatla kurulmuş teşekküller temas ve iş birliği sağlamak;

6 — Millî prodüktiviteyi ölçmek hususunda gerekli çalışmaları ve bu konu ile ilgili kurum ve kurullar ile işbirliği

yapmak ve sonuçlarını yabancı memleketlerin sonuçları ile karşılaştırmak, bunları belirli zamanlarda yayınlamak;

7 — Prodüktivite ile ilgili dernekler kurulmasını teşvik etmek kurulan dernekler ile temas ve işbirliği sağlamak.

Kuruluş Şekli: Kanun koyucu, memleketin teknik ve ekonomik prodüktivitesi ile yakından alakalı Devlet Dairelerini, prodüktivite üzerinde müessir ve prodüktiviteden pay alan kuruluşları, konuyu bilimsel açıdan inceleyecek bilim organlarını dengeli bir şekilde M.P.M nin kuruluşuna iştirak ettirmiştir.

Genel kurul beş gurubtan gelen temsilci ve tabii üyelerin iştiraki ile toplanır.

Temsilci üyeler

1 — Üniversitelerin prodüktivite ile ilgili kürsülerinden, prodüktivite ile ilgili başka bilim ve eğitim kurumlarından;

2 — Başbakanlık, Millî Savunma, Maliye, Millî Eğitim, Bayındırlık, Ticaret, Gümrük ve Tekel, Tarım, Ulaştırma, Çalışma Sanayi Enerji ve Tabii Kaynaklar, İmar ve İskân, Köy İşleri Bakanlıkları temsilcileri, bu bakanlıklara bağlı veya denetlemelerine tabi teşekküller arasından;

3 — Türkiye Ticaret Odası, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları birliğinden, MPM gelirlerine katılan oda ve borsalardan, Ziraat Odalarından, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliğinden, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Teşkilâtı Konfederasyonundan, Veteriner Odalarından;

4 — Üye sayısı bakımından en çok temsil kabiliyetin haiz ve en üst işçi teşekkülünden;

5 — Üye sayısı bakımından en çok temsil kabiliyetini haiz en üst işveren teşekkülünden;

İstenecek temsilcilerden meydana gelir.

Tabi Üyeler

1 — Birinci maddede yazılı bakanlıkların prodüktivite ile ilgili dairelerinin amirleri,

2 — Genel kurulun toplandığı tarihte faaliyette bulunan Danışma Kurullarının Başkanları,

3 — Prodüktivite derneklerinin başkanları,

5 — Genel sekreter.

MPM'in GELİR KAYNAKLARI

1 — Her yıl Maliye Bakanlığı bütçesine konulacak ödenek;

2 — Muhtelif teşekküllerin verdiği aidatlar;

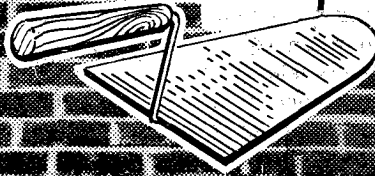
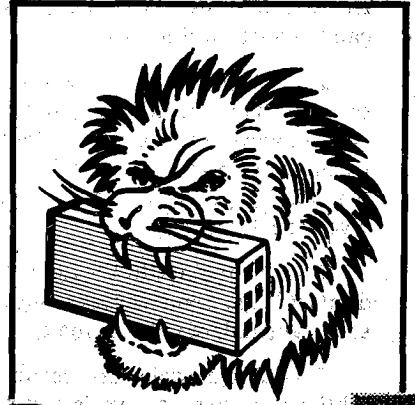
3 — MPM'in istek üzerine yapacağı hizmet karşılığı olarak, gerçek ve tüzel kişilerden tesbit olunacak esaslara göre alınacak ücretler;

4 — Her türlü yardım, bağış, faiz ve başka gelirleri.

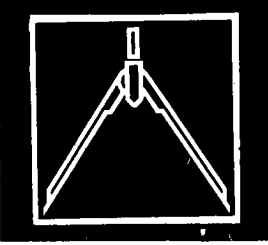
Gelecek yazımda M.P.M. Teşkilâtı ve Faaliyetlerini İnceleyeceğim.

ARSLAN tuğla

ATEŞ TUĞLASI YAPI TUĞLASI

FABR.: Silâhtar C. 148 Eyüp-Tel : 21 11 32 - MAĞ.: Tersane Cad. 67 Karaköy-Tel: 44 30 40

Yüksek Öğrenim içinde İktisat Fakültesinin Bünyesi

Hamdi MEHTER

Bu yazıda, kurulduğu yıldan bu yana, İktisat Fakültesinin öğretim üyesi, öğrenci ve mezun sayısındaki gelişmeleri inceleyecek ve bazı noktalarda Türk yüksek öğreniminin bütünü ile kıyaslamalar yaparak, Fakültemizin bünyesini aydınlatmaya çalışacağız.

Vereceğimiz rakkamlar üstünde yanlış yorumlamaya yer vermemek için, önce «yüksek öğrenimin» sınırlarını çizmekte fayda var.

Türkiye’de yüksek öğrenimi iki grupta toplamak mümkün: 1 — Üniversiteler, 2 — Yüksek okullar. Bilindiği üzere Türkiye’de yedi üniversite vardır. Bunlar, kendilerine bağlı fakülteleri ile şöyledir:

I — ANKARA ÜNİVERSİTESİ : 1) Dil ve Tarih Coğrafya, 2) Fen, 3) Hukuk, 4) İlahiyat, 5) Siyasal Bilgiler, 6) Tıp, 7) Veteriner, 8) Ziraat, 9) Eczacılık, 10) Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimler, 11) Eğitim fakülteleri.

II — ANKARA ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ : 1) Mimarlık, 2) Mühendislik, 3) İdari İlimler, 4) Fen - Edebiyat fakülteleri.

III — İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ : 1) Edebiyat, 2) Fen, 3) Hukuk, 4) Tıp, 5) İktisat, 6) Orman, 7) Eczacılık, 8) Dişçilik fakülteleri.

IV — İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ : 1) İnşaat, 2) Mimarlık, 3) Makine, 4) Elektrik, 5) Maden, 6) Kimya fakülteleri.

V — EGE ÜNİVERSİTESİ: 1) Tıp, 2) Ziraat, 3) Fen fakülteleri.

VI — ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ : 1) Fen - Edebiyat, 2) Ziraat, 3) Tıp fakülteleri.

VII — KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ : 1) Temel Bilimler Fakültesi.

Yurdumuzdaki yüksek okul adedi 58 dir ve yaklaşık 18-20 çeşit meslek üzerinden öğrenim yapılmaktadır. (*)

Türkiye’de okul ve fakültelerin, öğretim üyelerinin, öğrencilerin ve diploma alanların sayıları devamlı yükselme göstermektedir. Şu birkaç yılın rakkamlarından bunu görmek mümkün:

(*) İstatistikler 1966 yılı rakkamlarıdır.

Yıllar	Okul ve fakül- te sayısı	Öğretim üyesi	Öğrenci sayısı	Diploma alanlar
1927—28	18	451	3918	627
1940—41	20	967	12844	1678
1945—46	31	1388	19273	2440
1950—51	34	1950	24815	3107
1955—56	40	2453	36998	3124
1960—61	55	4071	65297	6025
1964—65	87	4916	84335	9238
1965—66	94	5836	97308	—

Yıllar	Öğrenci			Diploma alanlar			Mezuniyet oranı %
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	
1936—37	104	14	118				
1937—38	229	85	314				
1938—39	408	116	524				
1939—40	522	119	641	22	6	28	4.36
1940—41	471	119	590	43	23	66	11.18
1941—42	500	90	590	46	14	60	10.16
1942—43	719	142	861	47	9	58	6.73
1943—44	789	182	971	32	11	43	4.42
1944—45	818	172	990	53	7	60	6.06
1945—46	519	78	597	56	12	68	11.39
1946—47	801	99	900	109	16	125	13.88
1947—48	1240	122	1362	39	6	45	3.30
1948—49	1356	125	1481	57	15	72	4.86
1949—50	1076	101	1177	55	13	68	5.77
1950—51	1194	109	1303	49	3	52	3.99
1951—52	1495	124	1619	75	13	88	5.43
1952—53	1367	140	1507	32	3	35	2.32
1953—54	1268	145	1413	54	6	60	4.24
1954—55	1497	178	1675	67	3	70	4.17
1955—56	1941	213	2154	54	9	63	2.92
1956—57	2452	233	2685	71	11	82	3.05
1957—58	2865	270	3135	59	4	63	2.00
1958—59	3171	401	3572	107	15	122	3.41
1959—60	3073	383	3456	200	18	218	6.30
1960—61	3376	289	3665	187	13	200	5.45
1961—62	3627	355	3982	270	17	287	7.20
1962—63	3301	433	3747	281	18	299	8.00
1963—64	3189	453	3642	418	56	474	13.01
1964—65	2952	324	3276	411	63	474	14.46
1965—66	2918	444	3362	—	—	—	—

Yukarıdaki rakamlar, Türk yüksek öğreniminin bünyesi hakkında genel bilgi vermekten başka değer taşımaz. Ancak, genel de olsa, yüksek öğrenim bünyesinde devamlı bir gelişme olduğu dikkate çekmektedir. İktisat Fakültesindeki bünye hareketleri de az çok bu seyri izlemektedir. Ancak, aşağıda görüleceği gibi, Fakültemizin mezun oranındaki değişimler dikkat çekicidir. Daha detaylı rakamlarla İktisat Fakültesindeki öğrenci, diploma alan ve mezuniyet oranı şöyledir:

Kurulduğundan 1964—65 dönemi sonuna kadar Fakültemiz 3280 mezun vermiştir. Mezun adedindeki artışlar da dikkate alınarak, bugün mezun sayımızın dört bin civarında olduğu söylenebilir. Yukarıdaki istatistiklerin en çok dikkat çeken yanı, mezun oranının seyridir. 1947 yılına kadar, ufak değişmeler bertaraf edilirse, mezuniyet oranı % 10 civarında iken, daha sonra büyük bir düşme görülmektedir, ve bu oran 1964 yılına kadar % 10 u aşamamıştır. Keza, 1946-47 devresi

hariç, 1959 yılına kadar, Fakültemizden mezun olanların sayısı yılda 100 kişinin altındadır. Ancak, yine görüldüğü gibi, son yıllarda, mezun olanların sayısında ve oranında göze çarpar bir artış vardır. Bunun nedeni, Fakülte Yönetmeliğinde yapılan değişikliğe bağlanabilir. Yine yukarıdaki istatistiklere göre, Fakültenin mezun vermeye başladığı yıldan 1965 yılı sonuna kadar, aritmetik ortalama ile, mezuniyet oranı % 6.46 dır. Ancak, şunu hemen belirtmek, İktisat Fakültesinin mezuniyet oranı İstanbul Üniversitesinin diğer fakültelerinin mezuniyet oranları ile karşılaştırılırsa, pek de geri değildir. Hatta, 1964—65 yılına ait, aşağıdaki Fakültelerin mezun oranları ile kıyaslanırsa, İktisat Fakültesindeki mezuniyet oranı, Dişçilik Fakültesinden sonra ikinci sırada gelmektedir.

1964—65 yılında, İstanbul Üniversitesi Fakültelerinin öğrenci ve diploma alanları toplamı ile mezuniyet oranları şöyledir:

Fakülte	Öğrenci sayısı	Diploma alanlar	Mezuniyet oranı %
Edebiyat	5407	400	7.39
Fen	2265	263	11.61
Hukuk	9768	318	3.25
Tıp	3864	307	7.94
Orman	1124	154	13.70
Eczacılık	1016	131	12.89
Dişçi	570	99	17.36

Gerçi, yukarıdaki fakültelerin mezun oranları ile İktisat Fakültesinin mezuniyet oranını kıyaslarken, fakültelerin öğrenci ve diploma alanlarının sayıları arasında katsayı uygulamak gerekir fakat global olarak dikkate alınırsa, Fakültemizin mezun sayısı ve mezuniyet oranı diğer fakülteler yanında geride kalmış değildir. Esasen Türk yüksek öğreniminin sayı veya oran olarak verimi düşüktür. Nitekim, yine 1964-65 devresinde İs-

tanbul Üniversitesinde toplam öğrenci sayısı 27.290, diploma alanların sayısı 2146 ve mezuniyet oranı % 7.86 dır. Aynı dönemde İstanbul Teknik Üniversitesinin öğrenci sayısı 3276, diploma alanlarının sayısı 392 ve mezuniyet oranı % 11.96 dır. Ankara Ortadoğu Teknik Üniversitesinde ise, aynı devrede, öğrenci 2501, mezun olan 222 ve mezuniyet oranı da % 8.87 dir.

İktisat Fakültesinin öğretim üyesi

sayısında ise yıllar itibariyle devamlı artış görülmektedir. İlk yıllarda 16 olan öğretmen sayısı, çeşitli ayrılışlara rağmen artan bir seyirle 1966 da 77 ye yükselmiştir. Fakültenin öğretmen sayısındaki gelişmeler şöyledir:

1937—38	15	1	16
1938—39	15	1	16
1939—40	22	1	23
1940—41	23	—	23
1941—42	22	—	22
1942—43	24	1	25
1943—44	22	2	24
1944—45	27	2	29
1945—46	26	1	27
1946—47	28	1	29
1947—48	31	—	31
1948—49	32	—	32
1949—50	30	3	33
1950—51	28	5	33
1951—52	32	3	35
1952—53	40	3	43
1953—54	46	5	51
1954—55	44	6	50
1955—56	47	7	54

1956—57	47	4	51
1957—58	47	7	54
1958—59	51	7	58
1959—60	58	9	67
1960—61	65	11	76
1961—62	61	9	70
1962—63	67	10	77
1963—64	59	12	71
1964—65	68	9	77
1965—66	68	9	77

Fakültenin öğretim üyesi sayısında zaman zaman ve az sayıda azalmalar görüle bile, genel bir artışın varlığı anlaşılmaktadır. Ancak, yukarıdan beri verdiğimiz istatistikler, İktisat Fakültesinde öğretmen, öğrenci ve mezun sayıları ile mezuniyet oranının yükselen bir trende sahip olduğunu göstermekte ise de, bütün bu rakamlar yüksek öğrenimin tümü içinde ve toplum açısından ele alırsa, yalnız İktisat Fakültesinin değil diğer fakültelerin de yeterli olup olmadığı konusu ile karşılaşırız. Örneğin dört bin kadar öğrencinin, 77 öğretim üyesinin çabası sonunda % 10 civarındaki verimin sosyal maliyeti oldukça yüksektir.

Kamu Kuruluşlarında Çalışan Hizmetlilerin Toplu sözleşme Düzeninden Faydalanmaları

Hikmet GÜRKAYNAK
Sosyal-İş Sendikası
Genel Sekreteri

1 — TOPLU SÖZLEŞMELERİN GETİRDİKLERİ :

Toplu sözleşmeler işveren ve işçi temsilcileri tarafından yürütülür. Yapılan anlaşmada her iki tarafın karşılıklı irade beyanları hakimdir. Taraflar bu anlaşmaya riayet zorundadırlar. Toplu sözleşmelerde şu konularda hükümler getirilmektedir;

1 — İŞİN DÜZENLENMESİ :

- a—) Personelin istihdamı ve İş Dağıtımı,
- b—) Çalışma Sürelerinin Tesbiti,
- c—) Kadro Tanzimi,
- d—) Hizmetin verimliliği,
- e—) İşin ve işyerinin Değiştirilmesi v.s. konularda maddeler konulabilmektedir.

2 — SENDİKALININ HAKLARI :

- a—) Ücret, İkramiye, Prime ve aynı yardımlar,
- b—) Senelik izin ve Mazeret izinleri,
- c—) Sağlık Durumları,
- d—) Becayış,
- e—) Karı-Kocaların durumları,

- f—) Kıdemli Personelin hakları,
- g—) Fazla Mesailer,
- h—) Tazminatlar,
- ı—) Yemek v.s. hususlar.

3 — İŞ SAĞLIĞI VE İŞ EMNİYETİ:

- a—) İş yerinin bakım ve temizliği,
- b—) Sağlık Yardımları,
- c—) İş emniyeti için alınacak tedbirler,
- d—) İş kazalarına uğrayanlara yapılacak yardımlar.

4 — SENDİKANIN HAKLARI :

- a—) Taraf olarak kabulü,
- b—) Sendika aidatının kesilmesi ve gönderilmesi,
- c—) Sendika yetkililerine tanınacak izinler,
- d—) Sendika yöneticilerine işyerinde tetkik ve temas hakkı,
- e—) Sendika yetkililerine eğitim ve kurs izni,
- f—) Sendikal faaliyetler için zaman ve yer tahsis,
- g—) Disiplin Komisyonlarında Sendika Temsilcilerinin de bulunması,

Bütün bu hakların alınması tarafların karşılıklı anlaşması ile mümkün olmaktadır. Anlaşma mümkün olmadığı takdirde uyuşmazlık ve grev safhasından sonra toplu sözleşmeler imza edilir.

Tarafların iş ve çalışma şartlarını karşılıklı olarak tanzim etmeleri hiç şüphesiz istenilen ideal bir husustur. Yapılan toplu sözleşmelerle değişen hayat şartları, günün icapları göz önüne alınmakta ve çalışanların iş emniyetleri, sosyal güvenlikleri temin edilebilmektedir.

II — KAMU İKTİSADİ KURULUŞLARINDA ÇALIŞANLARIN DURUMU :

Bu Kuruluşlarda çalışanlar yakın zamana kadar kendilerini Devlet Memuru kabul etmişler ve kanunların verdiği haklarla yetinmişlerdir.

İdare Hukukunda kaide, «Personel çalıştığı Müessesenin statüsüne tabi olmalıdır.» Buna göre, Müessese Amme Hukukuna tabi ise, personeli de Amme Hukukuna tabi olacak, Müessese Özel Hukuka tabi ise, Personeli Özel Hukuka tabi olacaktır. Bu personelin özlük haklarının kanunlarla düzenlenmiş olması bir değişiklik getirmemektedir.

274 sayılı Sendikalar Kanunu ve 931 sayılı İş Kanunu, Yargıtay karar ve içtihatları ile Kamu Teşebbüslerinde çalışan personelin gerçek durumları ortaya çıkmıştır.

Yeni 931 sayılı İş Kanunu ve 274 sayılı Sendikalar Kanunu işçiyi hizmet aktine dayandırarak tarif etmektedir.

Şöyleki: «Bir hizmet aktine dayanarak her hangi bir işte ücret karşılığı çalışan kişiye işçi, işçi çalıştıran tüzel veya gerçek kişiye işveren, işin yapıldığı yere işyeri denir.» (931 Sayılı Kanunun Md. 1)

274 sayılı Kanunun 2. maddesi ise; hizmet aktine göre çalışmayı veya nakliye mukavelesine göre esas itibariyle bedeni hizmet arzı suretiyle çalışmayı yahut neşir mukavelesine göre eserini naşire terketmeyi meslek edinmiş bulunanlar ve adi şirket mukavelesine göre ortaklık payı olarak esas itibariyle fiziki veya fikri emek arzı suretiyle bir işyerinde çalışanlar -Bu mukavenenin aynı durumdaki herkese fiilen açık olması kaydıyla- bu kanun bakımından işçi sayılırlar. Bu kanun bakımından işçi sayılan kimseler, işçi Sendikası kurmak ve işçi Sendikalarına üye olmak hakkına sahiptirler.

İşçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlilerinin bu madde gereğince Sendika kurmak ve Sendikalara üye olmak hakları ve bunların kuracakları Sendikalarla bu sendikaların kuracakları, federasyon ve onfederasyonların özellikleri özel Kanunla düzenlenir.

Her iki kanunda da görülüyor ki hizmet akti esas alınmıştır.

Burada Hizmet Aktinin izahı gerekmektedir.

«Hizmet akti öyle bir akittir ki, bir kimse bu akit gereği diğer biri yararına, onun emri altında çalışmayı, diğeri de yaptırdığı işe karşılık bir ücret ödemeyi taahhüt eder.» Hizmet akti hususi hukuka ait bir akittir.

Bugün İş Hukuku doktrininde, bir tarafın diğerinin emri altında bir ücret karşılığı iş görmesi hususundaki anlaşma hizmet akti olarak nitelenmektedir. Bu akitle düzenlenen münasebete hizmet münasebeti denilmektedir ki, bu münasebet bugün kanunlarla düzenlenmiş bir statü durumundadır. Bu statünün hizmet akti olarak vasıflandırılması gerekir.

Burada 3659 sayılı Kanunla düzenlenen statünün memur statüsü olup olma-

diğının açıklanması gerekmektedir.

Bilindiği üzere 3659 sayılı Kanunun esas adı, «Bankalar ve Devlet Müesseseleri Memur Aylıklarının Tevhit ve Teadülü hakkında Kanun»dur. Bu kanun hükümlerinden faydalananacak müesseseler 3 kategoriye ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla:

1 — Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan İktisadi teşekküllerin teşkilâtı ile idare ve murakabeleri hakkındaki 3460 sayılı Kanun hükümlerine tabi teşekküller ve müesseseler.

2 — Hususi anımlarla kurulan bankalar ve teşekküllerle, hususi surette teşekkül eden ve tediye edilmiş sermayesi iki milyon lira veya daha fazla olan millî bankalar.

3 — Devletçe veya mülhak yahut hususi bütçeli idarelerce veya belediyelerce veya yukarıdaki bendlerde yazılı teşekkül ve bankalar tarafından sermayesinin yarısından fazlasına iştirak suretiyle kurulan teşekküller ve bunların aynı nisbette iştirakleriyle vücut bulan kurumlar ve Ticaret ve Sanayi Odaları ve Borsalar veya satın alınıp Belediyelere bağlanan Müesseselerdir.

3659 Sayılı Kanuna tabi olanlar bugünkü, doktrin, mahkeme kararları ve Yargıtay içtihatlarına göre devlet memuru değildirler. Olmalarına da imkân yoktur. Bunları ayıran belli başlı hususlar şunlardır:

Devlet Memurları :

1 — Bir tayin tasarruuf ile işe başlarlar ve bu tayin amme hukuku esaslarına göre olur.

2 — Memurun Muhakemat kanununa tabidirler.

3 — İdare ile ihtilâflarında Danıştaya müracat hakları vardır.

4 — Maaşlarını genel ve katma bütçelerden barem kanunlarına göre alırlar.

5 — İşlerini Genel İdare esaslarına göre yürütürler. (Anayasa 117. md.)

6 — Hasta memurlara tıbbî raporla hizmet sürelerine göre 6 aydan 2 seneye kadar izin verilebilir.

7 — Avans Kanununa göre avans alırlar v.s.

Hizmetliler ise :

1 — Özel Hukuk hükümlerine tabidirler. Bu yüzden idare ile olan ihtilâfların da Danıştaya müracaat edemezler.

2 — Memurun Muhakemata tabi değildir.

3 — Hastalıklarında 60 gün izinli sayılırlar. Bu müddeti geçince emeklilik işlemine tabi tutulurlar.

4 — Avans alamazlar.

5 — Ücretlerini normal baremin 3 üst derecesine kadar alabilirler.

Bütün bunlar gösteriyorki Devlet Memurları ile Hizmetlileri ayıran pek çok farklar vardır.

Devlet Memuru niteliğinde olmayan bu personelin bugünkü mevzuat dahilinde Sendikalar kurarak işverenleri ile toplu sözleşme yapmaya yetkileri vardır. Uyuşmazlık halinde ise, grev yapabilirler. Sosyal Sigortalar uKrumunda Sosyal İş Sendikasının, Toprak Mahsulleri Ofisinde Likat-İş Sendikasının uyguladığı grevler ve yaptıkları sözleşmeler bunlara en güzel misallerdir.

III — YAPILACAK İŞ :

Bugün Türkiyede kamu teşebbüslerin de çalışan hizmetlilerin derhal Sendikalarını kurup, bir büyük örgütte birleşmeleri gerekmektedir. Birlik ve beraberlik içinde yapılacak mücadele hiç şüphesiz en elverişlisi olacaktır.

Sendikaların kurulması ve büyük bir örgütte toplanmaları ilk kademe olacaktır. İkinci kademede yapılacak işler bu sendikalara düşmektedir. Bunlar;

1 — 3659 sayılı kanunun ve bu kanunu tadil eden kanunların kaldırılması,

2 — Müesseselerin teşkilât kanunlarının personel lehine tadili için çalışmalar yapılması,

3 — Personelin haklarını almak üzere kanuni direniş hakkının kullanılmasıdır.

Bu hakların kullanılmasında personelin yararına hareket edileceği şüphe götürmez. Ancak bu yol hükümetlere de büyük kolaylıklar getirmektedir. Şöyle ki;

Müesseseler toplu sözleşmelerle personel istihdam edeceklerinden ücret ve

sair hakların kanunlarla tesbitine lüzum yoktur. Böylece Devlet Personel Kanunu çıktığı hald etatbik edemeyen hükümetler, İktisadi Devlet Teşekkülleri Personel Kanunu ile uğraşmayacaklar ve bu kanun için malî kaynaklar aramayacaklardır.

İktisadi Teşebbüslerin bir tüccar gibi hareket etmesi bugünkü iktidarın bir düsturu haline geldiğine göre, kalifiye eleman bulunması, müesseselerin rantabilitelerinin artırılması için kanuni kısıtlamaların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu şekilde özel teşebbüs gibi hareket etme imkânları sağlanmış olacak ve bundan millî ekonomimiz daha çok yararlanacaktır.

Bu müesseselerin memur zihniyetinden ve statülerden bir an önce kurtarılıp, serbest çalışma imkânlarının sağlanması şarttır.

İhracatın Murakabesi

Reha BAVBEK

Geçtiğimiz yaz aylarında kamu oyunu günlerce meşgul eden, İtalya'ya ihraç edilen tağşiş edilmiş zeytinyağların geri gön derilmesi, olaya adı karışanlardan bir kısmının Savcılığa tevki, ihracatın murakabesi konusunu tekrar aktüel bir hâle getirmiştir.

İhracatımızın arttırılması için çeşitli tedbirler araştırılır, ihraç mallarımıza ye nilerinin ilâvesi için çalışmalar yapılır - ken, ihraç edilen mallarımızın kalite ve ya evsaf bozukluğu veya tağşiş edilmiş olması sebebiyle iade edilmesinin ihraca - tımıza menfi yönde tesiri olacağı şüphe götürmeyen bir hususdur. Bu itibarla, bir taraftan böyle bir menfi tepkiye mâ ni olmak diğer taraftan da ihracatımızın bir düzen içinde gelişmesini sağlamak için ihracatın murakabesinin zaruretine inanıyoruz.

Ancak bugün memleketimizde ihraca - tın murakabesini mümkün kılan mevzuatın yeterli olmadığı da her fırsatta ken - dini göstermektedir.

Bilindiği gibi, memleketimizde ihra - catın murakabesini sağlayan yegâne ka - nun 19 Haziran 1930 tarihinde neşredilen 1705 sayılı (Ticarette Tağşişin Men'i ve İhracatın Murakabesi ve OKrunması Hak - kında Kanun)'dur. 1936 yılında, 3018 sayılı Ek Kanunla bazı yeni hükümler ilâve edilmesine ve büyük iddia taşıyan ismi - ne rağmen kanunun bugün için yetersizli - ği çeşitli tecrübelerle sabit olmuş bulun - maktadır.

1705 sayılı kanun yalnız malların mu - rakabesi için hükümete yetki vermiş fakat o malı hazırlayan ve ihraç edenle il gilenmemiştir. Diğer taraftan kanunun ilk tatbik yıllarında kontrol işi Devlet tara - fından yapılmıyor Devletin koyduğu ni - zamların murakabesi Ticaret Odalarına ve onların eksperlerine bırakılmış bulu - nuyordu.

Tatbikatta bu usulün mahzurlarının görülmesi, 1935 yılında Karadenizden ih - raç edilen 4 vapur hamulesi fındığın arka arkaya bozuk ve küflü çıkması üzerine bu hususta daha titiz davranılmak ve da - ha müessir tedbirler alınmak zarureti hasıl olmuş ve bu sebeplerle 1936 yılında memleket mahsullerinin ihracındaki kon - trol işi doğrudan doğruya Devlet kadrosu içerisinde görülen umumi hizmetler ara - sına katılarak, bu maksadı temin için 1705 sayılı Kanuna ek olmak üzere 3018 sayılı kanun meriyete konulmuştu.

1705 sayılı kannu yalnız maddenin bünyesi, hazırlanış ve ambalajı gibi sırf mala ait mevzuları gözönünde tuttuğu hal de 3018 sayılı kanun o malları hazırlayan ve bilhassa işleyerek ihraç eden kimseleri de müeyyidelerle nizam çerçevesi içeri - sine almış ve 1705 sayılı kanunu bir ba - kıma tamamlamış oluyordu.

Ancak gerek 1705 gerekse 3018 sayılı kanunların yürürlüğe girmesinden bu ya - na 30 yılı aşan bir sürenin geçmiş olması ve bu süre zarfında memleketimizin eko - nomik şartlarındaki büyük değişiklik anı -

lan kanunların zamanımızın şartlarına uymadığı gerçeğini ortaya çıkarmış bulunmaktadır. 1930 yılında bir kıymet ifade eden kanundaki para cezalarının, para kıymetindeki değişikliklerle, cüzi bir meblâğ hâline gelmesi kanunun müeyyide yönünden de zayıflamasına sebep olmuştur.

Gerçekten, 1705 sayılı kanunun 6. mad desinde hükümetçe alınan kararlara ve nizamnamelere mugayir hareket edenler için konulmuş bulunan 5000 liralık para cezası bugünün ölçüleri ile büyük bir meblâğ sayılmamaktadır. Yine tekerrür hâlinde para cezasının iki misline çıkması veya üç seneye kadar verilebilecek hapis cezası da suçla ceza arasındaki illiyeti son derece düşük ölçülere göre tesbit etmiş olmaktadır.

Diğer taraftan 1705 sayılı kanunun tatbikatta mahzurlu sonuçlar tevhit eden bir özelliği de bu kanunun sadece bir yetki kanunu olmasıdır. Bu sebepten 1705 sayılı kanunda kayıtlı müeyyideler sadece, hükümetçe bu yetkinin kullanıldığı ahvalle inhisar etmektedir. Hükümetçe ihracı denetime bağlanan maddeler yayınlanan tüzüklerle tesbit olduğundan ihracatın murakabesi münhasıran bu tüzüklere konu olan maddeler için caridir.

Halen ihracı denetime bağlı olan maddeler Antep fıstığı, çekirdeksiz kuru üzüm, fındık, ham deri, palamut, pamuk, tiftik, yapığı ve yumurtadan ibaret bulunmaktadır. Ayrıca Türk Standartları Ens-

titüsünce hazırlanıp Bakanlar Kurulu tarafından ihracatta mecburi standart olarak uygulanmasına karar verilen maddeler de; armut, bağırsak, ceviz kütüğü, çilek, elma, ham deri, kuru fasulye, mercimek, nohut, pikle deri, salyangoz, sofralık üzüm, şeftali, turuncgiller ve 12.10.1967 tarihinden itibaren de zeytinyağı olarak tesbit edilmiştir.

Bu durum muvacehesinde mevcut mevzuata göre sadece yukarıda kayıtlı maddelerin ihracının murakabesinden bahsetmek kabildir. Nitekim yazımızın başında belirttiğimiz üzere memleket başını uzun süre meşgul eden taşış edilmiş zeytinyağı ihracı olayında, o sıralarda zeytinyağı standartlarına ait Tüzük yürürlükte olmadığından, 1705 sayılı kanuna ait müeyyidelerin uygulanması kabil olmamıştır.

Bu konuda Türk Ceza Kanunundaki hükümler ise umumi mahiyette olup (umumun sıhhatine, yenecek ve içilecek şeylere müteallik cürümler) faslında 394 ve müteakip maddelerde yer almış bulunmakta ve bu fasılda ihracata ait özel bir hüküm görülememektedir.

Bütün bu hususlar nazara alındığında 1705 ve 3018 sayılı kanunların zamanımız şartlarına bir an evvel uydurulması ve ihracatın murakabesi esaslarının uygun müeyyidelere bağlanmasının zarureti ken diliginden ortaya çıkmaktadır.

Fevkalâde güçlü elektronik Burroughs E1100 muhasabe makinesi

- * 1/100 saniyede çarpma
- * Otomatik karar verme
- * Elektronik hafıza
- * Her hizmete intibak kabiliyeti

Bir tek makinenin bir günlük veriminden birkaç örnek :

Sanayide :

1.500 kişinin günlük işçilik dağıtımı. (Her biri için ortalama 3 iş emri "mal nev'i" itibariyle 4.500 dağıtım)
300 iş emri ve 100 departman itibariyle işçilik saat-tutar ve ortak gider yekûnları.
Her işçi için günlük ve aylık mütteselsil kazanç vesikası.
Ay sonlarında 2 gün içinde tediyе zarfı ve bordrolar.

Bankacılıkta :

Günde 400 teminat senedi itibariyle Karşı Bankaya İhbar Mektubu - Müşteriye Masraf Dekontu - Risk veya Depo Karlı-Primanota, bir çırpıda tanzim edilir. Senet bedelini ve valörünü yazmakla: Gün - Komisyon - Vergi - Masraf - Sâfi tutar, tamamen otomatik hesaplanıp aralıksız işlenir.

Ticari tatbikatta :

Beheri ortalama 5 mal nev'i ihtiva eden 400 fatura ve bunların otomatik iskonto, gider vergisi v.s. hesapları.

Burroughs

Türkiye Distribütörü :

KOÇ - BURROUGHS TİC. A. Ş.

İstiklal Cad. 347, Beyoğlu İstanbul

Tel. : 49 97 10

Tafsilât ve makine üzerinde izahat için mütehasssılarımız emrinizdedir !

Her türlü hesap fonksiyonuna uyabilen E 1100'ün kullanıldığı hizmetlerden birkaçı:

SANAYİ

- İşçilik tahmin ve tahakkukları
- İmalât plânlama (iş dağıtımı)
- İstihsal kontrolü
- İş, hizmet, makine ve departman maliyetleri
- Prim ve akort hesapları
- Departman analizleri
- Müdüriyet raporları
- Maaş - ücret bordroları
- Faturalar
- Alacaklı hesaplar
- Masraf tahsisleri
- Bütçe muhasebesi
- Yevmiye, defterikebir ve muavin hesaplar
- Borçlu hesaplar
- Çek ve tediye emirleri
- Amortisman hesapları
- Ekstre hazırlanması
- Taahhüt hesapları
- Stok kontrol
- Malzeme hareketi
- İş emirleri takibi

BANKACILIK, SİGORTA

- Cari hesaplar (adâth, otomatik devre sonu hesapları)
- Tasarruf hesapları (otomatik faiz hesaplama ve devre sonu kapitalizasyonu)
- İkrazat hesapları ve itfa cetvelleri
- Havale işlemleri, komisyon ve vergi hesapları
- Dövizli cari hesapları (çift paralı)
- Senedat işlemleri, komisyon, vergi hesapları vâde takipleri
- Maaş - ücret bordroları
- Risk takibi
- Sigorta poliçeleri, risk föyleri
- Sigorta rejistroları ve muhasebesi

TİCARET

- Fatura - satış fiatlı, satış ve maliyet fiatlı, analizli, muhasebeleşerek, mümessil komisyonu hesaplanarak, periodik faktürasyon v.s.
- Bütçe hesapları
- Alacaklı hesaplar
- Ekstreler
- Yevmiye, defterikebir ve muavin hesaplar
- Borçlu hesaplar
- Maaş - ücret bordroları
- Müdüriyet raporları
- Masraf tahsisleri
- Satış istatistikleri ve analizleri
- Risturn hesapları
- Ambar hesapları
- Nakliye hesapları
- Maliyetler

KAMU İŞLETMELERİ, RESMÎ DAİRELER

- Elektrik, su gaz ve telefon faturaları
- Maaş ve ücret bordroları
- Vergi tahakkukları
- Bütçe muhasebesi ve raporları
- Ambar hesapları
- Gelir ve gider analizleri
- Maliyetler
- Alacaklı hesaplar
- Sarfiyat tahsisleri
- Hastane hesapları
- Çek ve ödeme emirleri

İNŞAAT KEŞİF ve SİTUASYONLARI

Güzellik banyonuz için

kullanınız

*Puro, sizi daha genç,
daha güzel gösterir...*

*Puro, cildinize,
hayranlık yaratan
bir cazibe verir.*

Bol köpüklü - Nefis kokulu

PURO

SİZİN ÖZ MALINIZDIR

FAZLA YORGUNLUKTAN İLERİ GELEN
Vücut kırıklığına karşı

OPON, baş, diş, adale, sinir ağrılarını teskin eder

OPON, grip ve nezle başlangıcında birçok fenalıkları önler

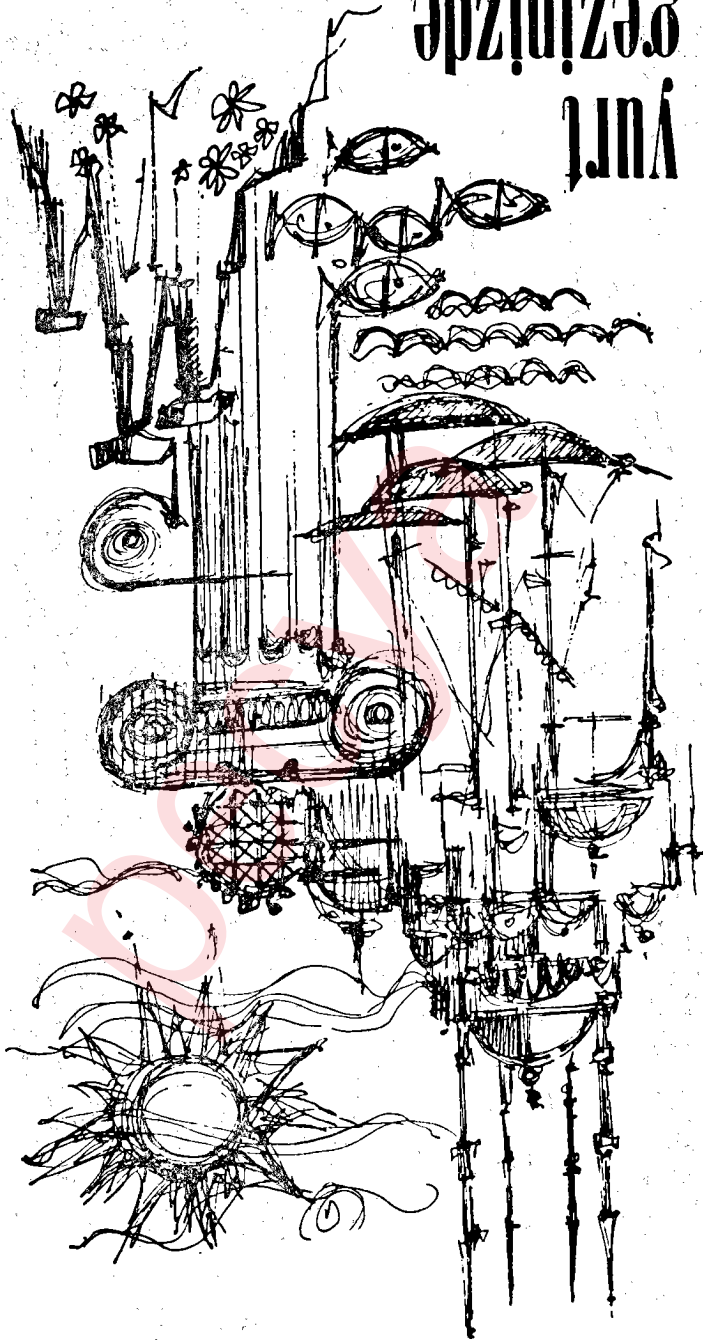
OPON, günde 6 tablet alınabilir

OPON

Mobil hizmetinizde

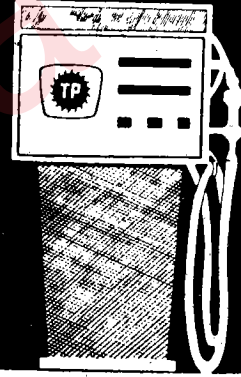
gezinizde

Yurt

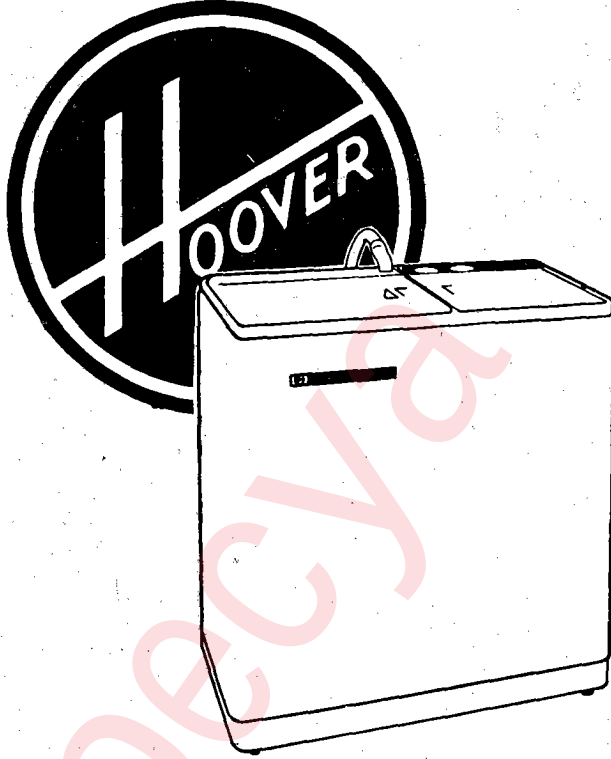
W&A M.

İşte
aradığım
akaryakıt...

YENİ VE MODERN SATIŞ İSTASYONLARI İLE YURT HİZMETİNDE

TÜRKİYE PETROLLERİ A.Ö.

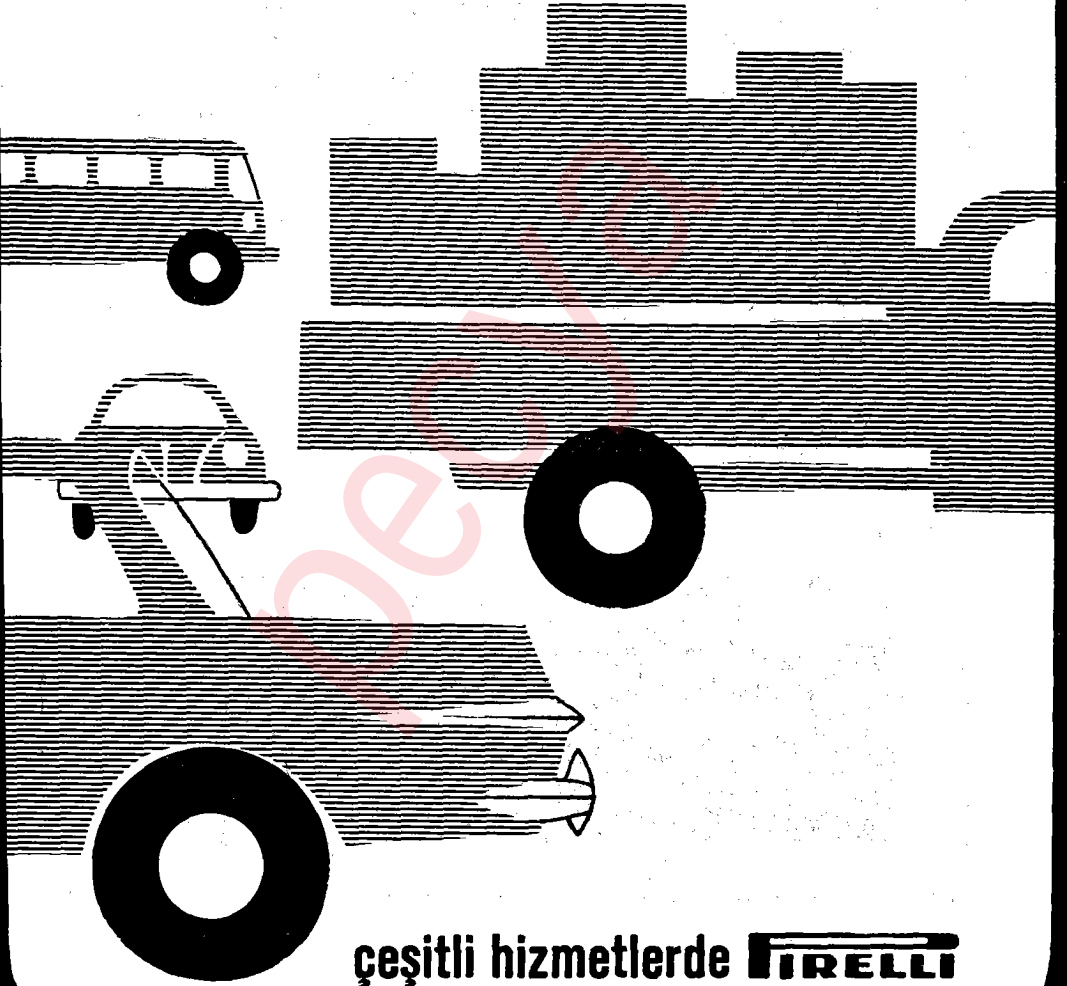
1407 M

DÜNYADA EN ÇOK SATILAN ÇAMAŞIR MAKİNESİ

**Mataş Ticaret A.Ş. Halaskârgazi Cad. 133
Pangaltı - İstanbul Tel: 47 44 30**

Moran Reklâm : 2710

TÜRK PIRELLI

çeşitli hizmetlerde **PIRELLI**

BİNALARINIZ ve DENİZ VASITALARINIZ İÇİN

SUPERLAC

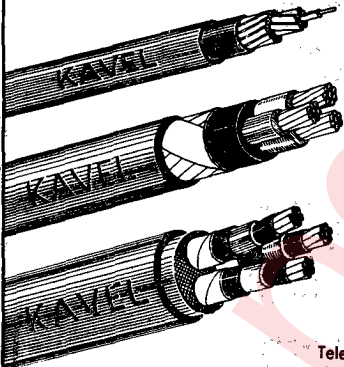
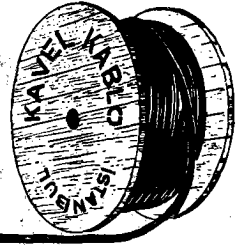
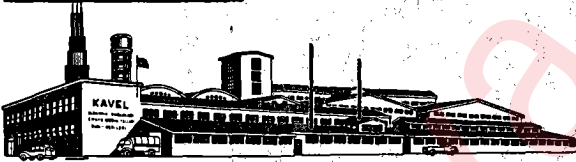
Her çeşit tekne için
deniz suyuna karşı en
dayanıklı harici boya
ÇBS SUPERLAC'tir.

Kolay sürülür
Çabuk kurur, fırça izi bırakmaz
Dış tesirlere ve Deniz suyuna
karşı mukavimdir
Çeşitli cazip renkler

**ÇAVUŞOĞLU
BOYA SANAYİİ
İSTANBUL**

KAVEL

- **PLASTİK İZOLELİ ELEKTRİK İLİTKENLERİ**

- **YERALTI KABLOLARI**
(Yüksek ve alçak gerilim 240 mm² ye kadar)

- **EMAYE BOBİN TELLERİ**
(0.10 mm ϕ - 3 mm ϕ)

- **SUN'İ DERİ ve YER MUŞAMBALARI**

Yeraltı Kablosu HK - NKBA'ya
nazaran Üstün Özellikleri
haiz olan

YVY (NYV) YVMV (NYCY)
YVSV (NYFV) YVMHV (NYCEY)

Kablolarda ve her tip Hat-
kenlerde KAVEL markası
standartlara uygunluğun
ifadesi ve üstün kalitenin
sembolüdür.

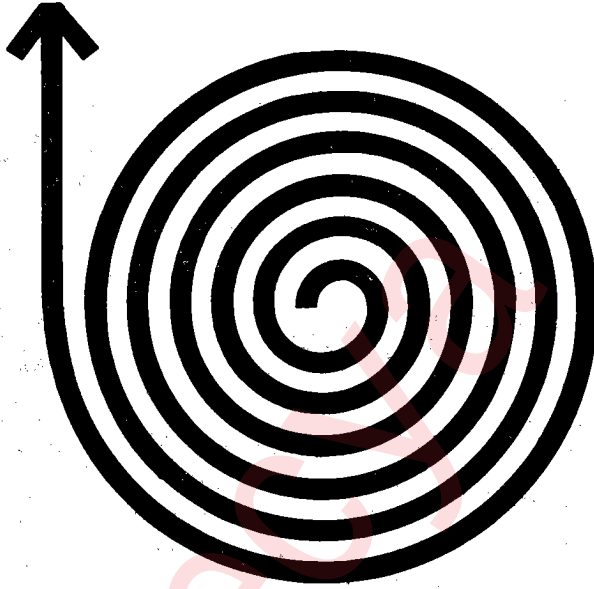
KAVEL KABLO ve ELEKTRİK MALZEMESİ A. Ş.
İSTİNYE - İSTANBUL

Telefon : 63 34 00 - 63 34 01

Telgraf : KAVELKABLO - İstanbul

Devamlı olarak

Gelişen imalât Gelişen kalite Gelişen servis

Kendi sahasında Türkiye'nin en güçlü ve modern teşkilâtını kurarak 11 yıldanberi çeşitli elektrikli ev aletleri imal eden ARÇELİK, kalitesini geliştirmiş, fiyatlarını indirmiş ve böylece kaliteli mamullerinin uygun fiyatlara satın alınabilme imkânını halkımıza sağlamıştır.

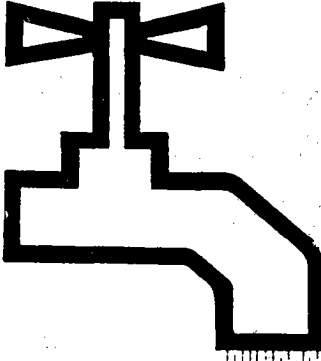
Diğer taraftan memleket çapındaki ARÇELİK Servisi, Arçelik sahiplerinin her türlü bakım ve parça ihtiyacını anında karşılayarak Arçelik mamullerinden azami randıman almanızı sağlamaktadır. Eskiden vitrinlerde seyreden mamuller şimdi Arçelik sayesinde en mütevazı Türk yuvasında dahi sevinçle kullanılıyor...

Türk halkının mutluluğunu sağlıyor.

ARÇELİK

Hergün dünden ilerde

1967 yılında

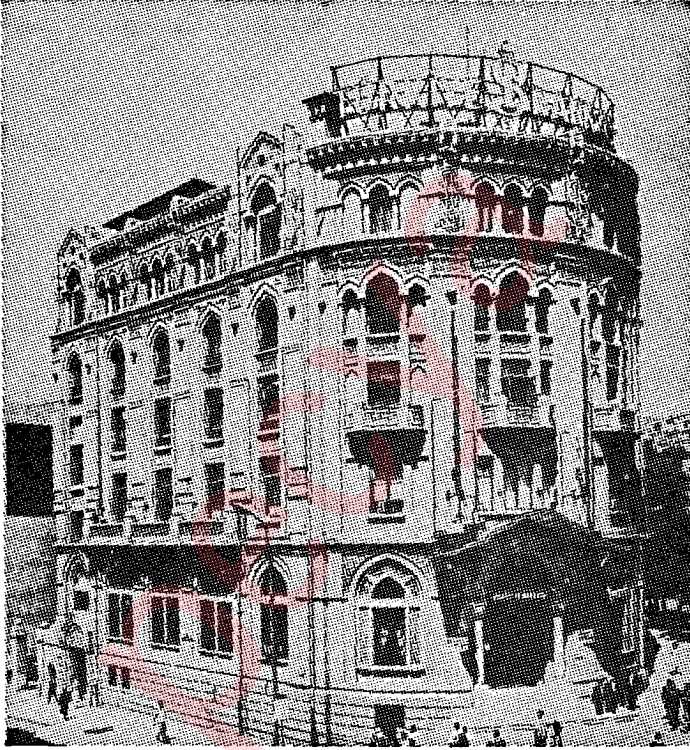

15
MİLYON

Size de bir bardak

ZİRAAT BANKASI

BİLÜMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN
TÜRKİYE İŞ BANKASI
hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CARİ HESAPLAR ● HAVALER ● TİCARİ SENETLER ● KREDİ MEKTUPLARI
● KEFALET MEKTUPLARI ● DÖVİZ ALIM VE SATIMI ● SEYAHAT
ÇEKLERİ ● İTHALÂT AKREDİTİFLERİ ● KİRALIK KASALAR ● v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR